

Turun yliopisto
University of Turku

NORMAALI- JA POIKKEUSOLOSUHTEISSA OPISKELLEIDEN
KUODESLUOKKALAISTEN ODOTUKSET LIITTYEN KOULUSIIRTYMÄÄN
JA KÄSITYKSET KOULUN TARJOAMASTA TUESTA

Emma Mollberg
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
04/2021

TURUN YLIOPISTO

Opettajankoulutuslaitos

MOLLBERG, EMMA: Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kuudesluokkalaisten odotukset liittyen koulusiirtymään ja käsitkset koulun tarjoamasta tuesta

Pro gradu -tutkielma, 55 s., 5 liites.

Kasvatustiede

Huhtikuu 2021

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia odotuksia ja huolia kuudennen luokan oppilailla on sekä millaista tukea oppilaat kokevat saavansa koulusiirtymään liittyen. Lisäksi tutkimuksessa vertailtiin normaaliolosuhteissa ja covid-19-pandemian takia poikkeusolosuhteissa alakoulunsa päättäneiden oppilaiden odotuksia ja huolia sekä heidän kokemaansa tukea liittyen koulusiirtymään. Tutkimusotos koostui kahdesta eri varsinaissuomalaisen alakoulun kuudennesta luokasta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 48 oppilasta. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä toimivat kirjoitelmat. Normaaliolosuhteissa opskelleet oppilaat osallistuivat aineistonkeruuseen alkuvuodesta 2019, ja poikkeusolosuhteissa opskelleet keväällä 2020. Analysoinnissa käytettiin laadullisen aineiston sisällönanalyysia. Aineistoa analysoitiin sekä aineisto- että teorialähtöisen teemoittelun keinoin.

Tulokset osoittavat, että valtaosalla kuudesluokkalaisista on koulusiirtymään liittyviä odotuksia ja huolia. Oppilaat sekä odottivat että jännittivät eniten koulunkäyntiin liittyviä asioita, kuten uusia oppiaineita. Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelevien odotukset erosivat kavereihin, kouluun ja itseen liittyvissä asioissa. Huolenaiheissa oli eroavaisuuksia kiusaamiseen, koulumatkaan ja myöhästymiseen, muihin sosiaalisiin suhteisiin ja kouluun liittyvissä asioissa. Lähes puolet oppilaista kertoi ainakin yhden keinon, jolla heitä tuetaan siirtymässä. Yleisimmät tukikeinot olivat yläkoulusta kertominen ja koulun ulkopuolisilta henkilöiltä saatava tuki.

Poikkeusolosuhteissa opskelleet ilmaisivat enemmän huolenaiheita, kuin normaaliolosuhteissa opskelleet oppilaat. Tulosten mukaan heitä kuitenkin myös tuettiin enemmän, kuin normaaliolosuhteissa opskelleita. Tutkimuksen tulokset olivat osittain ristiriitaisia ja niihin saattoivat vaikuttaa myös muut tutkimukseen osallistuneiden luokkien eroavaisuudet. Koulupolun aikaisia siirtymiä on tärkeää tutkia myös jatkossa. Erityisesti covid-19-pandemian vaikutuksia sekä oppilaiden kouluun kuulumisen tunnetta vahvistavia tukikeinoja on tarpeen selvittää.

Asiasanat:

koulusiirtymä, alakoulu, yläkoulu, varhaisnuoruus, covid-19, odotukset, huolet, tuki

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	5
2	KOULUSIIRTYMÄ	7
	2.1 Nuoruus ikävaiheena	8
	2.2 Koulusiirtymään liittyvät odotukset	9
	2.3 Koulusiirtymään liittyvät huolet.....	10
	2.4 Onnistuneeseen koulusiirtymään liittyviä tekijöitä	12
3	TUTKIMUSONGELMAT	16
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	17
	4.1 Tutkittavat	17
	4.2 Tiedonkeruumenetelmä	17
	4.3 Aineiston käsittely	19
5	TULOKSET.....	27
	5.1 Yläkouluun ja koulusiirtymään liittyvät odotukset	27
	5.1.1 Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden odotusten eroavaisuudet.....	29
	5.2 Yläkouluun ja koulusiirtymään liittyvät huolet.....	31
	5.2.1 Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden huolten eroavaisuudet.....	33
	5.3 Kuudesluokkalaisten käsitykset koulun tarjoamasta tuesta	35
6	POHDINTA.....	38
	6.1 Tulosten tarkastelua.....	38
	6.1.1 Kuudesluokkalaisilla odotuksia erityisesti koulunkäyntiin liittyen	38
	6.1.2 Kuudesluokkalaisilla huolia erityisesti koulunkäyntiin ja kavereihin liittyen	40
	6.1.3 Puolet kuudesluokkalaisista kokee saavansa tukea yläkouluun siirtymisessä	43
	6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	45
	6.3 Tulosten hyödyntämismahdollisuudet ja jatkotutkimusehdotukset	48
	LÄHTEET	51

LIITTEET.....	56
Liite 1. Tutkimuslupalomake	56
Liite 2. Huoltajille lähetetty saateviesti	57
Liite 3. Kirjoitelman esimerkkitarina.....	58
Liite 4. Kirjoitelmalomake	59

Kuviot

Kuvio 1. Odotusluokat ja niiden yleisyys kuudesluokkalaisilla (n = 48)	27
Kuvio 2. Odotusluokat ja niiden yleisyys normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleilla kuudesluokkalaisilla.....	30
Kuvio 3. Huoliluokat ja niiden yleisyys kuudesluokkalaisilla (n = 48).....	31
Kuvio 4. Huoliluokat ja niiden yleisyys normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleilla kuudesluokkalaisilla.....	34

Taulukot

Taulukko 1. Odotusluokkien määrittely.....	21
Taulukko 2. Odotusluokat	22
Taulukko 3. Huoliluokkien määrittely	23
Taulukko 4. Huoliluokat	24
Taulukko 5. Tukikeinojen teemojen määrittely.....	25
Taulukko 6. Tukikeinot.....	26
Taulukko 7. Tukikeinot ja niiden yleisyys normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleilla kuudesluokkalaisilla	36

1 JOHDANTO

Perusopetus jakautuu vuosiluokkien 1–2, 3–6 ja 7–9 muodostamiin jaksoihin. Näiden kolmen jakson tulee muodostaa opetuksellisesti sekä kasvatuksellisesti eheä jatkumo. Eheä koulupolku pyritään turvaamaan monipuolista yhteistyötä toteuttamalla. Perusopetuksen eri luokka-asteiden yhteistyön lisäksi opetuksen järjestäjiä kehoitetaan tekemään yhteistyötä esiopetuksen järjestäjän sekä toisen asteen oppilaitosten kanssa. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, myöhemmin POPS 2014, 26.)

Kuudennen ja seitsemännen luokan välisen siirtymän on luonnehdittu olevan yksi oppilaiden vaikeimmista siirtymistä (Zeedyk ym. 2003, 68). Suomessa ala- ja yläkoulun välisen siirtymän tutkimus on ollut viime vuosikymmeninä vähäistä. Aihetta tutkittiin 1980–1990-luvuilla, mutta tämän jälkeen nuorten maailma on kuitenkin muuttunut suuresti joutuksen esimerkiksi teknologian kehityksestä. (Rautiainen, Rissanen, Kiuru & Hirvonen 2017, 15.) Muutaman viimeisen vuoden aikana aiheen tärkeyteen on kuitenkin herätty myös Suomessa, ja ala- ja yläkoulun väliseen siirtymään keskittyviä tutkimuksia on tullut lisää. Suurin osa aiheen tutkimuksista on tehty englanninkielisissä maissa, joiden koulutusjärjestelmä poikkeaa usein paljon Suomen koulutusjärjestelmästä (Rautiainen ym. 2017, 15). Eri maiden järjestelmissä lapset ja nuoret kohtaavat siirtymiä hieman eri ikäisinä (Soini, Pyhältö & Pietarinen 2013, 7). Suomessa lapset siirtyvät varhaiskasvatuksesta alakouluun noin seitsemän vuoden ikäisinä, mikä on kansainvälisesti tarkasteltuna melko myöhään (Eskelä-Haapanen, Lerkkanen, Rasku-Puttonen & Poikkeus 2017, 1448). Yläkouluun siirrytään Suomen koulutusjärjestelmässä noin 12–13-vuoden ikäisenä (Rautiainen ym. 2017, 14).

Kansallisten järjestelmien eroavaisuuksien takia muualla tehtyjen tutkimusten tuloksia ei voi suoraan liittää suomalaiseen kontekstiin (Soini ym. 2013, 7). Kuitenkin esimerkiksi Zeedyk ja kollegat (2003, 77) havaitsivat, että englantilaisten nuorten koulusiirtymään liittyvät huolenaiheet olivat hyvin samansuuntaisia, kuin muualla maailmassa opiskelevien nuorten. Aiheen tutkimustieto on siis osin ristiriitaista. Tutkimuksen teoreettisena taustana erityisesti menetelmän osalta käytettiin Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimusta, jossa he tutkivat yhtenäis- ja erilliskouluissa opiskelevien nuorten huolia liittyen ala- ja yläkoulun väliseen siirtymään sekä huolten pysyvyyttä yläkouluun siirtymisen jäl-

keen. Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksen sekä muiden suomalaisten tutkimusten ohella tutkimuksessa pyrittiin tuomaan esille monipuolisesti myös kansainvälistä tutkimustietoa aiheesta.

Kouluasteiden väliset siirtymät ja niihin liittyvät positiiviset ja negatiiviset odotukset ovat olleet keskiössä useissa eri tutkimuksissa. Osassa tutkimuksista on otettu huomioon lasten ja nuorten näkökulma (esim. Eskelä-Haapanen, Vasalampi & Lerkkanen 2020; Rautiainen ym. 2017; Tuominen, Niemivirta, Lonka & Salmela-Aro 2020), kun taas osassa aiheetta on tarkasteltu esimerkiksi huoltajien tai opettajan näkökulmasta (esim. Eskelä-Haapanen ym. 2017; Kaplun, Dockett & Perry 2017). Joissakin tutkimuksissa on huomioitu sekä nuorten että vanhempien ja esimerkiksi opettajien näkökulma (esim. Bagnall, Skipper & Fox 2019; Jindal-Snape & Cantali 2019; Zeedyk ym. 2003). Nuorten kokemukset siirtymiin liittyen voivat erota aikuisten näkemyksistä (Bagnall ym. 2019, 219), joten tutkimuksissa on tärkeää huomioida myös heidän näkökulmansa (Rautiainen ym. 2017, 13).

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia odotuksia ja huolia kuudesluokkalaisilla on sekä millaista tukea he kokevat saavansa yläkouluun siirtymiseen liittyen. Lisäksi tutkimuksessa vertailtiin vuonna 2019 normaaliolosuhteissa ja vuonna 2020 poikkeusolosuhteissa alakoulunsa päättäneiden kuudesluokkalaisten odotuksia ja huolia sekä kokea tukea. Vuoden 2020 keväällä Suomeen julistettiin covid-19-pandemiasta johtuen poikkeustila ja koulut siirtyivät etäopetukseen. Alakoulun ylimpien luokkien oppilaat joutuivat opiskelemaan poikkeusolosuhteissa maaliskuun puolivälistä toukokuun puoliväliin saakka. Kuudesluokkalaiset ehtivät palata noin kahdeksi viikoksi lähiopetukseen, ennen kesäloman alkamista ja alakoulun päättymistä. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kirjoitelmia.

2 KOULUSIIRTYMÄ

Koulusiirtymiä ovat siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen, siirtymä alkuopetuksesta vuosiluokalle 3 sekä siirtymä alakoulusta yläkouluun eli vuosiluokkien 6 ja 7 välinen siirtymä (POPS 2014, 98, 154, 280). Myös kunnan sisällä ja kunnasta toiseen tapahtuvat koulunvaihdot ovat siirtymiä, jotka vaikuttavat lapsen koulupolun muodostumiseen (Holopainen, Ojala, Miettinen & Orellana 2005, 5). Siirtymät voidaan jakaa horisontaalisiin ja vertikaalisiin siirtymiin. Lapsen kasvuympäristössä tapahtuvat muutokset, kuten luokka-asteelta toiselle siirtyminen, ovat horisontaalisia siirtymiä. Kasvatusyhteisöstä toiseen tapahtuvat muutokset, kuten esiopetuksesta alakouluun tai alakoulusta yläkouluun siirtyminen, ovat vertikaalisia siirtymiä. (Soini ym. 2013, 7, 9.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään raamit eheän koulupolun turvaamiselle koulun aloituksesta toisen asteen opintoihin siirtymiseen saakka. Alakoulusta yläkouluun siirryttäessä keskiössä on ala- ja yläkoulun välinen suunnitelmallinen yhteistyö. Koulujen tehtävänä on huolehtia opetuksen kannalta tärkeiden tietojen siirtämisestä. Myös oppilaan erityisen tuen päätös tulisi tarkistaa ennen yläkouluun siirtymistä. Lisäksi koulujen on tärkeää olla tietoisia toistensa toimintatavoista ja oppimisympäristöistä. Myös kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys kasvaa alakoulusta yläkouluun siirtymisen aikana. (POPS 2014, 280.)

Alakoulusta yläkouluun siirryttäessä oppimisympäristö muuttuu usein merkittävästi. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan paikkoja ja tiloja, joissa tapahtuu opiskelua ja oppimista. Myös yhteisön jäsenet sekä esimerkiksi käytetyt välineet ja materiaalit ovat osa oppimisympäristöä. Jokainen yhteisön jäsen vaikuttaa omalla toiminnallaan oppimisympäristöön ja sen toimivuuteen. (POPS 2014, 29.) Siirtymä alakoulusta yläkouluun tarkoittaa useimmille oppilaille siirtymistä kouluun, jossa sekä koulurakennus että koulun piha ovat suuremmat kuin alakoulussa (Eskelä-Haapanen ym. 2020, 2). Kouluympäristön muutosten lisäksi muutoksia tapahtuu yleensä opettajissa, luokkakavereissa sekä opiskeltavissa aineissa (Ylinen, Aunola, Metsäpelto, Lerkkanen & Kiuru 2016, 36).

Suomen koulut ovat joko yhtenäis- tai erilliskouluja. Yhtenäiskoulussa ala- ja yläkoulu sijaitsevat samassa rakennuksessa tai lähekkäin samalla alueella. Erilliskouluissa ala- ja yläkoulu sijaitsevat erillään toisistaan. Valtaosa suomalaisista kouluista on erilliskouluja,

mistä johtuen suurin osa suomalaisista nuorista vaihtaa koulua siirtyessään yläkouluun. Sillä, tapahtuuko siirtymä koulusta toiseen vai yhtenäiskoulun sisällä on merkittävä vaikutus oppimisympäristön muutokseen. Erityisesti fyysisen kouluympäristön ja koulumatkan sekä koulun sääntöjen ja toimintakulttuurin on todettu muuttuvan erilliskoulua käyvillä nuorilla yhtenäiskoulua käyviä nuoria enemmän. (Rautiainen ym. 2017, 14–15.)

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Yläkouluun siirrytään yleensä noin 12–13-vuoden ikäisenä (Eskelä-Haapanen ym. 2020, 2), joten yläkouluun siirtyminen ajoittuu keskilapsuuden loppumetreille ja nuoruuden alkuvaiheeseen. Tutkimukset ovat osoittaneet, että valtaosa ihmisistä ei käy nuoruutensa aikana läpi erityistä kriisiä, vaan nuoruuden aikana tapahtuva kehitys on jatkuvaa ja asteittaista. Tästä huolimatta nuoruus on haavoittuvaa aikaa, jolloin tapahtuu useita muutoksia fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen ja sosiaalisiin tekijöihin liittyen. (Nurmi ym. 2014.) Nuoruudessa yksilön identiteetti kehittyy ja nuori joutuu tekemään päätöksiä, jotka vaikuttavat hänen tulevaisuuteensa (Kiuru 2008, 12). Yläkouluun siirryttäessä oppilaat ovat sellaisessa murrosiän kehitysvaiheessa, jossa monet kokevat epävarmuutta ja heidän itsetuntonsa on haavoittuvainen. Nämä iän mukanaan tuomat muutokset aiheuttavat useilla nuorilla sen, että alakoulussa opitut sosiaaliset taidot taantuvat väliaikaisesti. (Kaivosoja 2002, 117.)

Oppilaiden monipuolinen tukeminen on tärkeää, sillä murrosiän aikaansaama epävarmuus voi johtaa negatiiviseen suhtautumiseen opettajia ja toisia oppilaita kohtaan, ja pahimmillaan kärjistyä kiusaamiseksi (Kaivosoja 2002, 117). Osa nuorista voi lisäksi olla vaarassa ongelmien kasaantumiselle. Erilaiset ongelmat, kuten mielenterveydenongelmat, käytöshäiriöt ja päihteidenkäyttö, voivat näkyä joko ulkoisena häiriökäyttäytymisenä tai henkisenä pahoinvointina. Valtaosan ongelmat häviävät aikuisikään siirryttäessä, mutta joidenkin ongelmat vakiintuvat ja kasaantuvat. (Nurmi ym. 2014.)

Nuoret saavuttavat murrosiän ja kehittyvät hyvin eri aikaan. On todettu, että varhain kehittyvillä tytöillä on muita suurempi riski koulun keskeyttämiselle, epäsosiaaliselle käyttäytymiselle sekä emotionaalisten ongelmien kohtaamiselle. Poikien varhaisella kehitymisellä sen sijaan näyttäisi olevan myös positiivisia vaikutuksia. Varhain kehittyneillä pojilla on todettu usein olevan hyvä itsetunto ja korkea sosiaalinen status ystäväpiirissään.

(Waylen & Wolke 2004.) Kuitenkin sekä aikaisin kehittyvien tyttöjen että poikien on havaittu kokevan normaalissa tahdissa kehittyviä enemmän kielteisiä tunteita, kuten masentuneisuutta ja vihamielisyyttä. Varhain kehittyvien nuorten tukemiseen koulusiirtymän aikana onkin tärkeää kiinnittää huomiota. Myös myöhään kehittyviä nuoria on syytä tukea, sillä esimerkiksi myöhään kehittyvien tyttöjen on havaittu kokevan samankaltaisia kielteisiä tuntemuksia, kuin varhain kehittyvien tyttöjen. (Nurmi ym. 2014.)

2.2 Koulusiirtymään liittyvät odotukset

Koulusiirtymiin liittyvien positiivisten odotusten tutkimus on jäänyt huolenaiheiden tutkimusta vähemmälle. Osassa tutkimuksista on keskitytty vain huolenaiheisiin (esim. Rautiainen ym. 2017), ja jos odotuksia on tutkittu, niin se on tapahtunut huolenaiheiden tutkimisen ohella (esim. Eskelä-Haapanen ym. 2017; Eskelä-Haapanen ym. 2020; Zeedyk ym. 2003). Myös odotusten selvittäminen on tärkeää, sillä nuorilla on todettu olevan paljon odotuksia yläkouluun liittyen (Zeedyk ym. 2003, 71), ja odotusten toteutumisen tukeminen voi hyödyttää nuoria koulusiirtymässä (Eskelä-Haapanen ym. 2020, 1).

Eskelä-Haapasen ja kollegoiden (2020, 9) mukaan suomalaiset kuudennen luokan oppilaat odottavat yläkouluun siirtymiseltä kavereihin ja oppimiseen liittyviä asioita, uutta kouluympäristöä, vapauden lisääntymistä sekä opettajien ja oppilaiden välisiä suhteita. Odotuksiin liittyvät tutkimustulokset ovat olleet samansuuntaisia myös muissa maissa. Skotlantilaiset nuoret odottivat eniten uusien kavereiden saamista, uusia oppiaineita, suurempaa koulua, urheilulajien monipuolistumista sekä sitä, että he saavat lisää itsenäisyyttä, vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1267). Myös englantilaisten nuorten havaittiin odottavan uusien kavereiden saamista ja uusia oppiaineita. Lisäksi he odottivat uusia opettajia sekä uusia rutiineja. (Zeedyk ym. 2003, 71.) Vertais-suhteisiin, kuten uusien kavereiden saamiseen liittyvät odotukset olivat yleisiä myös suomalaisilla esikoululaisilla. He odottivat myös esimerkiksi uusien taitojen ja tietojen oppimista sekä sitä, että näkisivät isosisaruksiaan useammin kouluun siirryttyään. (Eskelä-Haapanen ym. 2017, 1450–1451.) Myös kuudennen luokan oppilaiden, joilla on tulevassa koulussa isompia sisarusia tai serkkuja, on havaittu kokevan vähemmän vaikeuksia uuteen kouluun siirtymisessä (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1266).

Tutkimusten mukaan kaikki lapset ja nuoret eivät kuitenkaan odota mitään koulusiirtymältä tai uudelta koululta. Kysyttäessä, mitä odotuksia heillä on yläkouluun siirtymiseen liittyen, 3,9 prosenttia kuudennen luokan oppilaista ilmaisi olevansa tyytymätön koulu-siirtymään (Eskelä-Haapanen ym. 2020, 7). Myös suomalaisista esikoululaisista 1,4 prosenttia kertoi, että alakouluun siirtyminen ei ole heidän mielestään mukavaa, ja 5,3 prosenttia ei ilmaissut yhtäkään odotusta Eskelä-Haapasen ja kollegoiden tutkimuksessa (2017, 1450).

Kavereihin ja muihin sosiaalsiin suhteisiin liittyvien odotusten esille nouseminen useissa tutkimuksissa ei ole yllättävää, sillä ikätovereiden merkitys korostuu aiempaa enemmän nuoruusiässä ja koulusiirtymien aikana (Junttila 2010, 13). Ystävien ja samoihin kaveripiireihin kuuluvien nuorten on havaittu olevan keskenään samankaltaisia useiden eri asioiden suhteen. Esimerkiksi heikosti koulussa pärjäävät ajautuvat usein toisten heikosti pärjäävien seuraan. (Nurmi ym. 2014.) Lisäksi samaan kaveripiiriin kuuluvilla nuorilla on usein samankaltaisia koulutuksellisia tavoitteita ja heidän subjektiivinen hyvinvointinsa on samalla tasolla (Kiuru 2008, 31, 41). Vertaissuhteet tarjoavat nuorille monipuolista sosiaalista, emotionaalista ja välineellistä tukea (Korkiamäki & Ellonen 2010, 26). Nuorten on havaittu tukevan toisiaan myös siirtymien aikana (Bagnall ym. 2019, 215). Tästä huolimatta sillä, siirtyykö nuori alakoulusta yläkouluun yksin vai yhdessä ystävän kanssa, ei näytä olevan yhteyttä siihen, onko siirtymä ongelmaton vai ei (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1266).

2.3 Koulusiirtymään liittyvät huolet

Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessa, jota käytettiin yhtenä tämän tutkimuksen lähteenä, nousi esiin yhteensä yhdeksään eri teemaan liittyviä huolenaiheita. Tutkimuksen mukaan kuudesluokkalaiset olivat eniten huolissaan kavereihin, muihin sosiaalsiin suhteisiin, kiusaamiseen ja koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Vertailtaessa yhtenäis- ja erilliskoulua käyvien oppilaiden huolia havaittiin, että yhtenäiskoulua käyvät nuoret olivat erilliskoulua käyviä nuoria enemmän huolissaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Erilliskoulua käyvät oppilaat puolestaan toivat esiin yhtenäiskoulua käyviä oppilaita enemmän kavereihin, kiusaamiseen ja koulumatkaan liittyviä huolia. (Rautiainen ym. 2017, 20, 23.) Tutkittaessa skotlantilaisia nuoria havaittiin, että myös he olivat huolissaan vanhojen ystävien menettämisestä, kiusaamisesta, läksyjen lisääntymisestä ja yläkoulussa

eksymisestä. Lisäksi he ilmaisivat olevansa huolissaan siitä, että joutuvat muuttamaan kauemmas entisistä luokkakavereistaan. (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1268.) Myös esi-koulusta alakouluun siirtyvien lasten on todettu olevan huolissaan samankaltaisista asioista, kuten vertaissuhteista ja kiusaamisesta (Eskelä-Haapanen ym. 2017, 1451).

Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei kuitenkaan ole lainkaan koulusiirtymiin liittyviä huolia. Rautiaisen ja kollegoiden (2017, 20) tutkimuksen tulosten mukaan 27,4 prosenttia kuudennen luokan oppilaista ei ilmaissut yhtään koulusiirtymään liittyvää huolenaihetta. Esi-kouluikäisistä lapsista lähes yhtä moni (27,3 %) suhtautui optimistisesti peruskouluun siirtymiseen, eikä ilmaissut lainkaan huolia (Eskelä-Haapanen ym. 2017, 1451).

Kavereihin ja vertaissuhteisiin liittyvien huolenaiheiden on todettu olevan yleisiä nuorilla (Eskelä-Haapanen ym. 2020, 9). Erilaiset kontekstin muutokset, kuten siirtyminen alakoulusta yläkouluun, voivat aiheuttaa merkittäviä muutoksia nuoren vertaissuhteisiin. Usein ne myös synnyttävät tarpeen luoda uusia ystävyys-suhteita, ja löytää oma paikkansa uudessa sosiaalisessa ympäristössä. (Junttila 2010, 14.) Vertaissuhteita ovat esimerkiksi kahden nuoren ystävyys-suhde, muutaman nuoren ryhmä, jota yleensä yhdistää jokin tekijä, kuten koulu tai harrastus, ja useiden nuorten muodostama joukkio, jossa kaikki nuoret eivät välttämättä ole läheisiä keskenään. Eri ikätoverisuhteet eroavat esimerkiksi pysyvyyden suhteen. Ystävyys-suhteet ovat usein ryhmiä tai joukkioita pysyvämpiä, mutta niissäkin tapahtuu erityisesti nuoruusiässä muutoksia. (Nurmi ym. 2014.)

Vertaissuhteet voivat vaikuttaa nuoreen paljonkin. Esimerkiksi koulusiirtymän aikana tapahtuvat kaveripiirin ja ystävyys-suhteiden muutokset voivat vaikuttaa kielteisesti nuoren itsetuntoon. (Nurmi ym. 2014.) Niiden nuorten, joilla on vertaissuhteisiin liittyviä huolia, on lisäksi havaittu kärsivän muita nuoria useammin koulu-uupumuksesta (Eskelä-Haapanen ym. 2020, 9–10). Ammattiin opiskelevia nuoria tutkittaessa ilmeni, että 76 prosentilla on kaksi tai useampia ystäviä ja 19 prosentilla yksi ystävä, jonka kanssa nuori voi keskustella omista asioistaan luottamuksellisesti. Kuudella prosentilla nuorista ei kuitenkaan ole yhtään läheistä ystävää. (Suvanto, Siira, Kaakinen, Männikkö & Ruotsalainen 2020, 47.) Alakoulusta yläkouluun siirryttäessä onkin tärkeää pyrkiä kiinnittämään huomiota oppilaiden keskinäisiin suhteisiin, ja mahdollisuuksien mukaan ottaa niitä huomioon yläkoulun luokkajakoja päätettäessä.

Myös huoli kiusaamisesta on noussut esiin useissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Rautiaisen ja kollegoiden (2017, 20–21) tulosten mukaan joka neljäs tutkimukseen osallistunut oppilas oli huolissaan kiusaamisesta. Pelko kiusatuksi tulemisesta ei ole yllättävää, sillä kouluympäristössä kiusaaminen ja kiusaamisen kohteeksi joutuminen on yleistä kaikkialla maailmassa. Suomessa koulua käyvistä 11–13-vuotiaista noin 12 prosenttia koki kiusaamista muutaman seurantakuukauden aikana. (Nurmi ym. 2014.) Joka neljännen oppilaan on todettu kokevan henkistä kiusaamista ja joka kymmenennen oppilaan fyysistä kiusaamista kouluvuoden aikana (Lasanen 2018, 11). Kynnys avun pyytämiselle voi olla korkea. Esimerkiksi ammattiin opiskelevista kiusaamisen kohteeksi joutuneista suuri osa ei kerro asiasta koulun henkilökunnalle. Mielenkiintoista on, että verraten korkeista kiusaamisluvuista huolimatta ammattiin opiskelevista opiskelijoista valtaosa (91 %) arvioi kiusaamisen vähäiseksi. (Suvanto ym. 2020, 47.)

Kiusaamisen kohteeksi joutuminen voi aiheuttaa nuorelle ulkopuolisuuden tunteita sekä lisätä riskiä syrjäytymiseen (Lasanen 2018, 11–12). Lisäksi kiusaaminen sekä läheisten ystävien puuttuminen ja alkoholin satunnainen käyttäminen ovat yhteydessä nuoren kokemukseen omasta koulu- ja opiskeluhuvinvoinnistaan (Suvanto ym. 2020, 48). Tarkasteltaessa huolenaiheiden kehittymistä yläkouluun siirtymisen jälkeen näyttäisi siltä, että osan huolet vähenevät (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1268; Rautiainen ym. 2017, 25). Nuorten huolenaiheita on tästä positiivisesta havainnosta huolimatta tärkeää tutkia ja niihin on syytä kiinnittää huomiota, jotta heitä pystytään tukemaan tarkoituksenmukaisesti siirtymässä alakoulusta yläkouluun.

2.4 Onnistuneeseen koulusiirtymään liittyviä tekijöitä

Koulusiirtymän onnistuminen edellyttää koulun sisällä tapahtuvaa ja koulujen välistä suunnitelmallista yhteistyötä, tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä sitä, että esimerkiksi toimintatavat ja oppimisympäristöt ovat tuttuja. Myös kodin ja koulun välisen yhteistyön tärkeys korostuu koulusiirtymien aikana. (POPS 2014, 280.) Erityisesti monipuolisen sosiaalisen tuen saamisen on todettu olevan tärkeää silloin, kun oppilaat kohtaavat suuria elämänmuutoksia, kuten koulusiirtymän alakoulusta yläkouluun (Martínez, Aricak, Graves, Peters-Myszak & Nellis 2010, 526). Vertaisten, erityisesti kavereiden, on todettu olevan tärkein tuen tarjoaja (Bagnall ym. 2019, 215), mutta myös koulun ja kodin tuki koulusiirtymien aikana on merkittävää.

Konkreettisia tukikeinoja, joita koulu voi järjestää, ovat esimerkiksi vierailupäivä uuteen yläkouluun, kaveritoiveiden huomioiminen luokkajaoissa sekä tukioppilastoiminta. Myös siirtymän toteuttaminen asteittaisesti, jolloin kaikki muutokset eivät tapahdu kerralla, voi olla nuorille hyödyllistä. (Rautiainen ym. 2017, 29.) Kuudesluokkalaisten tekemän vierailupäivän lisäksi myös yläkoulun opettajat voivat tulla vierailemaan alakoulun puolella. Vierailun aikana he voivat esimerkiksi esittäytyä sekä kertoa yläkoulusta ja siellä opiskelusta. Ala- ja yläkoulun opettajien on tärkeää tarjota oppilaille mahdollisuuksia kysyä kaikista asioista, joita he miettivät. Opettajien on tarpeen keskustella ja kysellä myös oppilaiden odotuksista ja ajatuksista yläkouluun siirtymiseen liittyen. (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1269.)

Ala- ja yläkoulun opettajien sekä muun koulun henkilökunnan on tärkeää pyrkiä luomaan ja pitämään yllä oppilaiden kouluyhteisöön kuulumisen tunnetta, joka on yksi jokaisen oppilaan perustarpeista (Osterman 2000, 356). Kuulumisen tunteella tarkoitetaan oppilaan kokemusta siitä, kuinka hyvin häntä koulun sosiaalisessa ympäristössä tuetaan, arvostetaan ja hyväksytään, sekä miten hänet otetaan mukaan (Virtanen, Malinen & Haverinen 2016, 56). Vuoden 2017 Pisa-tutkimuksen mukaan 15 prosenttia suomalaisista koululaisista tuntee itsensä ulkopuoliseksi omassa koulussaan. Osallistumisen ja yhteisöön liittymisen ongelmat voivat johtua monista asioista, kuten sosiaalisten taitojen puutteista tai vaikeuksista kokea kuulumisen tai luottamuksen tunnetta. Näihin vaikeuksiin syy voi löytyä esimerkiksi kotitaustasta. (Soini ym. 2013, 11.) Professori Välijärvi, joka toimii Suomen Pisa-tutkimuksen koordinaattorina, on arvioinut ulkopuolisuuden tunteen johtuvan opettajien epäoikeudenmukaisesta suhtautumisesta sekä kiusaamisesta. (Lasanen 2018, 11.)

Kuulumisen tunnetta voidaan edistää opiskelemalla yhdessä ja käyttämällä dialogisuutta, opettajan antaman tuen avulla sekä vaalimalla oppilaiden ja opettajien välisiä suhteita (Osterman 2000, 348–349). Myös välituntien fyysisen aktiivisuuden ja kouluun liittyvien sosiaalisten tekijöiden välillä on havaittu olevan yhteys. Kouluun liittyviä sosiaalisia tekijöitä, kuten kuulumisen tunnetta ja koulun ilmapiiriä, voidaan tukea tarjoamalla oppilaille välituntien aikana konteksti, jonka aikana he voivat socialisoitua. Välitunteja ja niiden aikaista fyysistä aktiivisuutta voidaan hyödyntää myös koulusiirtymien aikana. (Haa-

pala ym. 2014, 7.) Syrjäytymistä voidaan ennaltaehkäistä myös vertaistukiryhmätoiminnan avulla. Vertaistukiryhmien avulla voidaan tarjota apua vaikeissa elämäntilanteissa oleville lapsille, vammaisryhmien lapsille, kuten kuulovammaisille, ja pitkäaikaissairaille lapsille. (Lasanen 2018, 15.) Sosiaaliset suhteet ovat siis kouluun kuulumisen tunteen syntymiselle ja ylläpitämiselle ensiarvoisen tärkeitä. Virtasen ja kollegoiden (2016, 67) tutkimuksen mukaan kokemus kouluun kuulumisesta koostuu opettajien ja oppilaiden välisistä suhteista, vertaisten toisilleen antamasta tuesta sekä perheen antamasta tuesta oppilaan koulunkäynnille.

Bru, Stornes, Munthe ja Thuen (2010) tarkastelivat tutkimuksessaan norjalaisten oppilaiden näkemyksiä liittyen opettajalta saamaansa tukeen ja sen muutoksiin alakoulusta yläkouluun siirryttäessä. Tulosten mukaan yläkoulun oppilaat raportoivat saavansa huomattavasti vähemmän tukea opettajalta kuin alakoulun oppilaat. Opettajan antamalla tuella voi olla merkitystä esimerkiksi oppilaiden motivaatiolle, akateemisille tuloksille sekä sopeutumiselle. (Bru ym. 2010, 521–522, 525.) Oppilaille annettavan tuen tulisi jatkua myös yläkouluun siirtymisen jälkeen. Mikäli nuoria ei tueta, kouluun kuulumisen tunne voi laskea osalla oppilaista huomattavasti seitsemännen ja kahdeksannen luokan välillä (Virtanen ym. 2016, 67).

Nuoruuden aikana ihmisen sosiaaliset suhteet muuttuvat. Yksilön kehitysympäristö laajenee ja vertaisten merkitys kasvaa. Tästä huolimatta myös perhe pysyy useimmilla tärkeänä osana elämää. Vanhemmat tukevat, antavat neuvoja ja ohjaavat nuorta elämän eri tilanteissa, kuten koulusiirtymissä. (Nurmi ym. 2014.) Myös vanhempien tarjoaman tuen on kuitenkin havaittu muuttuvan alakoulusta yläkouluun siirryttäessä. Vanhemmat auttavat ja osallistuvat lapsensa koulunkäyntiin, kuten kotitehtävien tekoon, aktiivisemmin tämän ollessa alakoulussa kuin yläkoulussa (Hoover-Dempsey & Sandler 1997, 20). Ylinen ja kollegat (2016) tutkivat, kuinka äidit tukevat kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle siirtyviä nuoriaan. Lisäksi he tarkastelivat, mikä merkitys äitien antamalla tuella on nuorten ongelmakäyttäytymiselle. Tulosten mukaan äitien antama tuki väheni ja nuorten ongelmakäyttäytyminen lisääntyi nuoren siirryttyä yläkouluun. Mielenkiintoinen havainto oli, että yläkoulun aikaisella tuella oli suurempi vaikutus ongelmakäyttäytymiseen, kuin ennen koulusiirtymää annetulla tuella. (Ylinen ym. 2016, 36, 48–49.)

Koulun ja kodin ohella myös kouluterveydenhuollon on tärkeää pyrkiä tukemaan oppilaita yläkouluun siirtymisessä. Kouluterveydenhuolto voi hyödyntää tietoa oppilaiden kehitysvaiheista ja kehittää erilaisia toimintatapoja, jotka tekevät yläkouluun siirtymisestä ja sinne sopeutumisesta helpompaa. Ryhmytymisessä ja toisiin tutustumisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi erilaisia pelejä ja tehtäviä. (Kaivosoja 2002, 117.)

Covid-19-pandemia alkoi alkuvuodesta 2020. Joitakin tutkimuksia esimerkiksi pandemian ja siitä johtuvien poikkeusolosuhteiden vaikutuksista eri ikäisten ihmisten hyvinvointiin on jo ehditty tekemään (ks. esim. Gassman-Pines, Ananat & Fitz-Henley 2020; Hiraoka & Tomoda 2020; Pattison, Hoke, Schaefer, Alter & Sekhar 2021). Myös Suomessa aihetta on ehditty tutkimaan joissakin pro gradu -tutkielmissa (ks. esim. Taipale 2021). Tutkimuksissa on havaittu, että pandemia ja siitä johtuneet poikkeusolosuhteet ovat lisänneet vanhempien stressiä (Hiraoka & Tomoda 2020, 497). Valtaosa ihmisistä on kokenut erilaisia vaikeuksia. Kotitalouksista 69 prosentin tulot ovat vähentyneet ja 60 prosentilla perheistä joku perheenjäsenistä on menettänyt työpaikkansa. Lisäksi lähes puolet perheistä kokee hoitotaakkansa lisääntyneen ja 12 prosentilla perheistä joku perheenjäsenistä on sairastunut. Sekä niiden perheiden vanhempien että lasten, jotka ovat kokeneet erilaisia vastoinkäymisiä, psyykinen hyvinvointi on laskenut. Hyvinvoinnin laskun määrä näyttäisi olevan yhteydessä siihen, kuinka monia vastoinkäymisiä perheet joutuvat kohtaamaan. (Gassman-Pines ym. 2020, 6.)

Covid-19-pandemian negatiivisia vaikutuksia ihmisten hyvinvoinnille pystyttäisiin vähentämään tarjoamalla perheille aiempaa enemmän sosiaalista tukea sekä kehittämällä lisätoimenpiteitä, jotka vastaisivat perheiden taloudellisiin ja mielenterveydellisiin tarpeisiin (Gassman-Pines ym. 2020, 7). Pandemian vaikutuksia koulusiirtymiin sekä oppilaiden odotuksiin ja huoliin niihin liittyen ei ole vielä ehditty tutkimaan, eikä niistä sen takia löydy tietoa. On mahdollista, että sosiaalisen tuen lisäämisellä sekä erilaisia toimenpiteitä kehittämällä pystyttäisiin vastaamaan myös niihin lisähaasteisiin, joita covid-19-pandemia tuo koulusiirtymiin.

3 TUTKIMUSONGELMAT

Koulupolun aikaisiin siirtymiin on tärkeää kohdistaa tutkimusta, sillä lapset ja nuoret kohtaavat useita eri siirtymiä (Holopainen ym. 2005, 5), ja siirtymien on todettu muodostavan riskin muun muassa oppilaiden kouluhyvinvoinnille ja motivaatiolle (Tuominen ym. 2020, 1). Erityisesti ala- ja yläkoulun välisestä siirtymästä on tarpeen hankkia lisää tietoa, sillä sitä pidetään yhtenä vaikeimmista koulusiirtymistä (Zeedyk ym. 2003, 68). Siirryttäessä alakoulusta yläkouluun tapahtuu usein muutoksia esimerkiksi kavereissa ja oppiaineissa (Ylinen ym. 2016, 36). Lisäksi oppilaat ovat siirtymän aikaan haavoittuvassa iässä, jossa tapahtuu samanaikaisesti useita muutoksia (Nurmi ym. 2014).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia odotuksia ja huolia kuudesluokkalaisilla on liittyen yläkouluun ja koulusiirtymään. Lisäksi tutkittiin, eroavatko normaaliolosuhteissa ja covid-19-pandemian takia poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kuudesluokkalaisten odotukset ja huolet toisistaan. Näiden kysymysten ohella tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, kuinka koulu oppilaiden mukaan tukee heitä siirtymässä alakoulusta yläkouluun. Tutkimusongelmia oli viisi, kolme pääongelmaa ja kaksi alaongelmaa, ja ne olivat seuraavat:

1. Millaisia odotuksia kuudesluokkalaisilla on yläkouluun ja koulusiirtymään liittyen?
  - 1.1 Eroavatko normaaliolosuhteissa ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kuudesluokkalaisten odotukset toisistaan?
2. Millaisia huolia kuudesluokkalaisilla on yläkouluun ja koulusiirtymään liittyen?
  - 2.1 Eroavatko normaaliolosuhteissa ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kuudesluokkalaisten huolet toisistaan?
3. Millaista tukea kuudesluokkalaiset kokevat saavansa yläkouluun siirtymiseen liittyen?

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkittavat

Tutkimuksessa tutkittiin kahta Varsinais-Suomessa sijaitsevan kahden eri alakoulun kuudetta luokkaa. Toinen luokista osallistui tutkimukseen vuonna 2019 osana kandidaatin-tutkielman aineistonkeruuta, ja toinen vuonna 2020. Vuonna 2019 tutkimukseen osallistuneet oppilaat opiskelivat normaaliolosuhteissa, ja vuonna 2020 osallistuneet covid-19-pandemian takia poikkeusolosuhteissa. Tutkimusotos koostui yhteensä 48 oppilaasta. Tutkittaviksi valikoituivat kuudennen luokan oppilaat, koska siirtymä yläkouluun on heille ajankohtainen. Nämä luokat valikoituivat tutkimukseen, koska ne olivat vapaaehtoisia osallistumaan. Tutkittavista 36 oli tyttöjä, 11 poikia ja yksi edusti jotakin muuta sukupuolta. Sukupuoli määriteltiin vastaajan oman kuvauksen perusteella.

Normaaliolosuhteissa opiskelleista kirjoitelman kirjoitti 27 oppilasta, mutta kaksi heistä ei palauttanut tutkimuslupalomaketta, joten 25 oppilaan kirjoitelmat otettiin mukaan tutkimukseen. 25 tutkittavasta 16 oli tyttöjä ja yhdeksän poikia. Normaaliolosuhteissa opiskelleet opiskelivat erilliskoulussa, joten oppilaat siirtyivät koulusiirtymän johdosta yhteen tai useampaan yläkouluun, joka sijaitsee kauempana alakoulusta. Poikkeusolosuhteissa opiskelleista kirjoitelman kirjoitti 24 oppilasta, mutta yhden oppilaan kirjoitelmaa ei saanut ottaa mukaan tutkimukseen, joten 23 oppilaan kirjoitelmat kerättiin. 23 tutkittavasta 20 oli tyttöjä, kaksi poikia ja yksi edusti jotakin muuta sukupuolta. Poikkeusolosuhteissa opiskelleet opiskelivat yhtenäiskoulussa, joten oletettavasti valtaosa tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista jatkoi opiskelua alakoulun läheisyydessä sijaitsevassa yläkoulussa koulusiirtymän jälkeen. Tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ollut vertailla yhtenäis- ja erilliskoulussa opiskelevien oppilaiden odotuksia, huolia ja kokemaa tukea, vaan nämä koulumuodot valikoituivat tutkimukseen sattumalta.

4.2 Tiedonkeruumenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen ja tiedonkeruumenetelmänä toimivat oppilaiden kirjoitelmat. Tutkimusaineistona käytettävä kirjallinen materiaali voidaan jakaa joukkotiedotuksen tuotteisiin ja yksityisiin dokumentteihin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 96). Kirjoitelmien voidaan katsoa lukeutuvan yksityisiin dokumentteihin. Tiedonkeruumenetelmäksi valittiin

tutkittavien tuottama teksti, sillä se soveltui hyvin tutkimuskysymyksiin. Ajateltiin, että joidenkin oppilaiden saattaisi olla helpompi kirjoittaa esimerkiksi huolenaiheistaan, kuin kertoa niistä entuudestaan tuntemattomalle tutkijalle. Kun aineistonkeruussa käytetään kyselylomakkeita tai jotakin muuta kirjallista menetelmää, tutkittavan on mahdollista jäädä anonymiksi ja tarkoituksella etäiseksi tutkijasta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 206). Kirjoitelmia käyttämällä tutkimusaineistosta voi myös saada laajemman, kuin esimerkiksi haastatteluja käyttämällä, sillä haastattelemineen on aikaa vievä tiedonkeruumenetelmä. Käytettäessä yksityisiä dokumentteja tiedonkeruumenetelmänä keskiöön nousee tutkittavien ikä sekä kirjalliset kyvyt. Mikäli tutkimukseen osallistuvat eivät osaa ilmaista itseään kirjallisesti, aineisto voi jäädä suppeaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86, 96.)

Kirjoitelmat kerättiin kahdessa osassa. Ensimmäiset kirjoitelmat kirjoitettiin vuoden 2019 tammikuussa ja toiset vuoden 2020 toukokuussa. Normaaliolosuhteissa opiskeleiden oppilaiden, jotka osallistuivat tutkimukseen vuonna 2019, lupaa tutkimukseen osallistumiseen kysyttiin heidän huoltajiltaan allekirjoitettavalla tutkimuslupalomakkeella (Liite 1). Tutkimuslupalomakkeessa kysyttiin lupaa tutkia oppilaita sekä 6. että 7. luokalla, koska alkuperäisenä tarkoituksena oli jatkaa samojen oppilaiden tutkimista myös yläkouluun siirtymisen jälkeen. Tämä ei kuitenkaan onnistunut covid-19-pandemian vuoksi. Poikkeusolosuhteissa opiskeleiden oppilaiden, jotka osallistuivat tutkimukseen vuonna 2020, huoltajien suostumusta kysyttiin saateviestin välityksellä (Liite 2). Poikkeusolosuhteissa opiskeleiden oppilaiden suostumusta tutkimukseen osallistumiseen kysyttiin kirjoitelmalomakkeen alussa. Covid-19-pandemian vuoksi koululle ei saanut mennä keräämään aineistoa keväällä 2020, joten luokanopettaja toteutti aineistonkeruun annettujen ohjeiden mukaan. Ennen kirjoittamisen aloittamista oppilaille annettiin ohjeistus kirjoitelmien kirjoittamiseen ja luettiin esimerkkitarina (Liite 3). Esimerkkitarinan tarkoituksena oli toimia aiheeseen johdatteluna ja nimensä mukaisesti esimerkkinä asioista, joita oppilaat olivat saattaneet odottaa yläkouluun ja koulusiirtymään liittyen.

Kirjoitelmalomakkeen (Liite 4) alussa kerrottiin lyhyesti tutkimuksesta ja kysyttiin taustamuuttujana vastaajan sukupuolta. Normaaliolosuhteissa opiskeleiden, eli vuonna 2019 aineistonkeruuseen osallistuneiden, kirjoitelmalomakkeessa ei ollut mainintaa kirjoittelun tekemisen vapaaehtoisuudesta. Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskeleiden lo-

makkeiden taustamuuttujakysymykset erosivat siten, että normaaliolosuhteissa opiskel-
leiden lomakkeessa kysyttiin vastaajan nimeä, ja sukupuolen vaihtoehtoissa ei ollut vaih-
toehtoa joku muu. Normaaliolosuhteissa opiskelleiden lomakkeessa kysyttiin vastaajan
nimeä, koska tarkoituksena oli jatkaa samojen oppilaiden tutkimista myöhemmin. Nimiä
ei kuitenkaan käytetty missään tutkimuksen vaiheessa. Kirjoitelmat koostuivat kahdesta
osasta. Ensimmäisessä osassa oppilaat kertoivat odotuksistaan ja huolistaan liittyen ylä-
kouluun ja koulusiirtymään. Toisessa osassa he kertoivat saamastaan tuesta koulusiirty-
mään liittyen.

4.3 Aineistonkäsittely

Laadullisen tutkimuksen selkeä määrittely on hankalaa, ja laadullista tutkimusta tulki-
taankin eri teoksissa yleisesti hieman eri näkökulmista. Laadulliselle tutkimukselle on
tavallista, että se muodostaa kokonaisuuden, jossa aineistonkeruuta ja aineiston analyysiä
ei voida suoraviivaisesti erottaa toisistaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 22, 76.) Lisäksi laa-
dulliselle tutkimukselle on tyypillistä induktiivinen tutkimusote, eli siinä pyritään muo-
dostamaan yksittäisistä havainnoista yleisiä merkityksiä. Yleensä laadullinen tutkimus
lähtee liikkeelle empiirisistä havainnoista, kuten haastatteluista tai kirjallisista dokumen-
teista. Laadullisen tutkimuksen edetessä tutkija pyrkii nostamaan empiirisistä havain-
noista merkittäviä teemoja, ja lopulta kategorisoimaan niitä. (Hirsjärvi ym. 2018, 266.)

Kirjoitelma-aineistoa analysoitiin käyttämällä laadullisen aineiston sisällönanalyysia.
Oppilaiden odotuksia ja huolia teemoiteltiin teorialähtöisesti. Sekä odotus- että huoliluok-
kien muodostamisessa pohjana käytettiin Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimusta,
jonka aiheena olivat kuudennen luokan oppilaiden huolet liittyen yläkouluun siirtymi-
seen. Rautiainen ja kollegat muodostivat oppilaiden huolenaiheista kymmenen huoliluok-
kaa, jotka olivat 1. koulu, 2. koulunkäynti, 3. kaverit, 4. muut sosiaaliset suhteet, 5. kiu-
saamistilanteet, 6. koulumatkat ja myöhästyminen, 7. itseen liittyvät, 8. päihteet, 9. muut
ja 10. ei ole. Tässä tutkimuksessa Rautiaisen ja kollegoiden (2017) muodostama huoli-
luokka ei ole nimettiin odotuksia teemoiteltaessa odotusluokaksi ei odotuksia ja huolia
teemoiteltaessa huoliluokaksi ei huolia. Näin toimittiin, jotta tulosten raportointi olisi sel-
keämpää.

Ennen analysoinnin aloittamista alkuperäisistä kirjoitelmista otettiin kopiot. Kopiot numeroitiin oppilaiden kirjoitelmalomakkeessaan ilmoittaman sukupuolen mukaan (tytöt T1-T36, pojat P1-P11 ja muut M1). Numeroita käytettiin tutkimuksen tulososiossa ilmaistamaan, kenen oppilaan kirjoitelmasta lainaus on peräisin. Numeroinnin jälkeen kirjoitelmat luettiin useita kertoja, ja niistä koodattiin kohdat, joissa mainittiin jokin odotus. Kun odotukset oli koodattu, niitä alettiin teemoitella teorialähtöisesti. Teemoittelua käytettäessä laadullista aineistoa pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Ryhmittelyn jälkeen on mahdollista vertailla eri teemojen esiintymistä aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105, 107.) Rautiaisen ja kollegoiden (2017) muodostamien huoliluokkien pohjalta muodostettiin odotusluokkia ja kirjoitelmissa mainitut odotukset teemoiteltiin niiden mukaan. Koska aineiston analyysiä ohjasi aikaisemman tutkimustiedon perusteella luotu kehys tai malli, kyseessä oli teorialähtöinen analyysi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110).

Analysoinnissa käytettiin Wordin taulukointitoimintoa. Taulukkoon merkattiin kirjoitelmassa esille tullut ilmaus, alaluokka ja pääteema eli odotusluokka. Jokaiseen pääteemaan merkattiin maksimissaan yksi yksittäisessä kirjoitelmassa mainittu odotus. Jos kirjoitelmassa oli mainittu esimerkiksi kaksi odotusta, jotka sijoittuivat odotusluokkaan muut sosiaaliset suhteet, valittiin ja merkattiin niistä toinen taulukkoon. Esimerkki kirjoitelmissa esille tulleiden odotusten teemoittelusta on esitetty taulukossa 1. Taulukossa näkyvät myös alaluokat, jotka muodostivat pääteemat.

Taulukko 1. Odotusluokkien määrittely

Alkuperäinen ilmaus	Alaluokka	Pääteema eli odotusluokka
"On mukavaa nähdä useammin <u>kavereita, jotka ovat jo yläkoulussa.</u> "	Vanhat kaverit	Kaverit
"Olen innoissani <u>uusista kavereista.</u> "	Uudet kaverit	
"Myös <u>uudet luokkakaverit</u> ovat ihan kiva juttu, vaikkakin osa vanhoistakin jatkaa samalle luokalle."	Luokkatoverit, luokan ilmapiiri	Muut sosiaaliset suhteet
"Odotan, että <u>näen isoveljeni yläkoulussa.</u> "	Koulun muut oppilaat, koulun ilmapiiri	
"Odotan myös <u>uusia opettajia ja uutta luokanvalvojaa.</u> "	Opettajat, luokanvalvoja	
"Odotan eniten – – <u>ihanan lyhyttä koulumatkaa.</u> "	Koulumatkat yleensä	Koulumatkat ja myöhästyminen
"Minusta <u>se että joutuu kulkemaan bussilla kouluun on kivaa</u> mutta hie- man jännittävää."	Bussimatkat, bussilla kulkeminen	

Odotusluokat ja esimerkit teemoihin sijoitetuista vastauksista on esitetty yksinkertaistusti taulukossa 2.

Taulukko 2. Odotusluokat

Odotusluokka	Esimerkki
Koulu	”Kauempana olevaan kouluun siirtymistä” ”Odotan myös näkeväni koulurakennuksen”
Koulunkäynti	”Olen innoissani uusista oppiaineista etenkin kotitaloudesta, kemiasta ja mahdollisista uusista kielistä”
Kaverit	”Näen siellä enemmän jo yläkouluun siirtyneitä hyviä kavereita” ”Odotan saavani uusia ystäviä”
Muut sosiaaliset suhteet	”Uusien opettajien tapaamista odotan myös” ”Uudet luokkakaverit ovat ihan kiva juttu”
Kiusaamistilanteet	”Haluaisin eniten päästä eroon vanhoista kiusaajistani”
Koulumatkat ja myöhästyminen	”Odotan – – ihanan lyhyttä koulumatkaa”
Itseen liittyvät	”Saan ottaa enemmän vastuuta koulunkäynnistäni”
Päihteet	-
Muut	”Pääsisimme takaisin suht normaaliin lähiopetukseen” ”Konsertteja, orkesteria ja kuoroa”
Ei odotuksia	”En odota mitään”

Kirjoitelmissa mainitut huolenaiheet teemoiteltiin samalla tavalla, kuin odotukset. Huolenaiheet koodattiin ja teemoiteltiin teorialähtöisesti käyttäen Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessaan määrittelemiä kymmentä huoliluokkaa. Esimerkki kirjoitelmissa esille tulleiden huolenaiheiden teemoittelusta on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3. Huoliluokkien määrittely

Alkuperäinen ilmaus	Alaluokka	Pääteema eli huoliluokka
”Minua jännittää hieman se että <u>koulu on iso</u> ja melkein jokainen oppitunti on eri luokassa.”	Koulun tilat ja puitteet	Koulu
”Ja se että se on isokoulu, <u>miten tietäisin tai muistaisin minne pitäisi mennä ja mihin aikaan?</u> ”	Koulussa liikkuminen, eksyminen	
”Itseäni jännittää/mietityttää se, että <u>yläkoulussa asiat vaikenivat</u> , ja etäopetuksessa opetettiin asioita melko huonosti...”	Oppiminen, opetus, haastavuus	Koulunkäynti
”Minua huolettaa myös se, että <u>fysiikka, kemia ja matikka ovat vaikeaa</u> yläkoulussa.”	Tietyt oppiaineet	
”Minua pelottaa se että <u>pääsenkö yläkoulusta läpi ja saanko hyvät arvosanat.</u> ”	Oma koulumenestys, pärjääminen	
”Olensurkea älylaitteiden kanssa, joten <u>tietokoneen käyttäminen tulee olemaan vaikeaa.</u> ”	Läksyt, oppikirjat, teknologia	
”Minua jännittää yläkoulussa – ja se <u>minkälaisia uusia käytäntöjä yläkoulussa on.</u> ”	Koulupäivän rakenne, pituus, sisällöt	

Taulukossa 4 on esitetty yksinkertaistetusti huoliluokat ja esimerkit teemoihin sijoituista vastauksista.

Taulukko 4. Huoliluokat

Huoliluokka	Esimerkki
Koulu	”Kooltaan isompi paikka” ”Eksyn siellä”
Koulunkäynti	”Aineet vaikeutuvat” ”Tietokoneen käyttäminen”
Kaverit	”Uudet luokkajaot” ”Pelkään että jään yksinäiseksi”
Muut sosiaaliset suhteet	”Opettaja vaihtuu joka tunnilla” ”Vanhempien oppilaiden vastaanotto”
Kiusaamistilanteet	”Kiusataanko mua siellä” ”Pitääkö luonnettaan muuttaa ettei joudu kiusatuksi”
Koulumatkat ja myöhästyminen	”Tulenko kerkiämään joka päivä bussiin” ”Mietityttää tuleva koulumatka”
Itseen liittyvät	”En ole hirveän sosiaalinen joten minun on vaikea saada ystäviä” ”Pitää olla kypsempi”
Päihitteet	-
Muut	”Hyväksyvätkö he minut”
Ei huolia	”Yläkouluun siirtyminen ei vaikuta mitenkään erikoisemmalta kuin mikään muukaan luokalta toiselle siirtyminen”

Kirjoitelma-aineiston toisen osan, joka käsitteli oppilaiden saamaa tukea, analysointia eivät ohjanneet aiheesta aikaisemmin muodostetut teorit. Analyysiyksiköt eivät siis olleet valmiiksi sovittuja tai harkittuja, joten kyseessä oli aineistolähtöinen analyysi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108.) Kirjoitelmat luettiin useaan kertaan läpi ja niistä koodattiin kaikki oppilaiden mainitsevat tavat, joilla heitä tuetaan siirtymässä. Koodaamisen jälkeen tukikeinot teemoiteltiin aineistolähtöisesti. Analysoinnissa käytettiin Wordin taulukointitointia. Aineistosta nousi esiin seitsemän teemaa, jotka olivat 1. yläkoulusta kertominen, 2. kannustaminen, 3. yläkouluun ja opettajiin tutustuminen, 4. tietojen ja taitojen opettaminen, 5. koulun ulkopuolisilta saatava tuki, 6. muut tukikeinot ja 7. ei mitenkään. Teemaan ei mitenkään sijoittuivat oppilaat, jotka kertoivat, että koulu ei tue heitä mitenkään,

tai eivät maininneet yhtäkään tukikeinoa. Aineistossa oli viisi oppilasta, jotka sijoituivat teemaan ei mitenkään, mutta kertoivat saavansa tukea koulun ulkopuolisilta henkilöiltä. Nämä oppilaat teemoiteltiin sekä teemaan ei mitenkään että teemaan koulun ulkopuolisilta saatava tuki. Esimerkki kirjoitelmissa mainittujen tukikeinojen teemoittelusta on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5. Tukikeinojen teemojen määrittely

Alkuperäinen ilmaus	Alaluokka	Pääteema
"Meidän opettaja on puhunut yläkoulusta ja sinne menemisestä."	Oma opettaja	Yläkoulusta kertominen
"Rehtori kertoi yläkouluun siirtymisestä."	Rehtori tai muu koulun henkilökunta	
"He auttavat minua, jos joku mietityttää."	Kysymyksiin vastaaminen	
"Käydään kai tutustuu."	Vierailukäynti	Yläkouluun ja opettajiin tutustuminen
"Yläkoulun opet ja luokan valvojat ovat käyneet luokassamme esittäytymässä."	Opettajien vierailu	
"Myöskin vanhempani tukevat minua paljon."	Vanhempien tuki	Koulun ulkopuolisilta saatava tuki
"Olen ajatellut että voisin kysyä mieltä painavista asioista isoveljeltäni."	Isosisarusten tuki	
"Jutellaan kavereiden kanssa siitä paljon."	Kavereiden tuki	

Tukikeinojen pääteemat sekä esimerkit teemoihin sijoitetuista vastauksista on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6. Tukikeinot

Tukikeino	Esimerkki
Yläkoulusta kertominen	”Keskustelemme paljon yläkouluun menemisestä” ”Rehtori kertoi yläkouluun siirtymisestä”
Kannustaminen	”Opettaja kannustaa”
Yläkouluun ja opettajiin tutustuminen	”Luokanvalvojat tulevat tutustumaan” ”Käydään kai tutustuu”
Tietojen ja taitojen opettaminen	”Opettamalla uusia asioita jotta pärjää yläkoulussa”
Koulun ulkopuolisilta saatava tuki	”Saan eniten tukea vanhemmilta” ”Jutellaan kavereiden kanssa siitä paljon”
Muut tukikeinot	”Jotain yläkouluun liittyvää on” ”Opettaja tukee opiskelussa ja jaksamisessa”
Ei mitenkään	”Tässä asiassa mä en saa tukea”

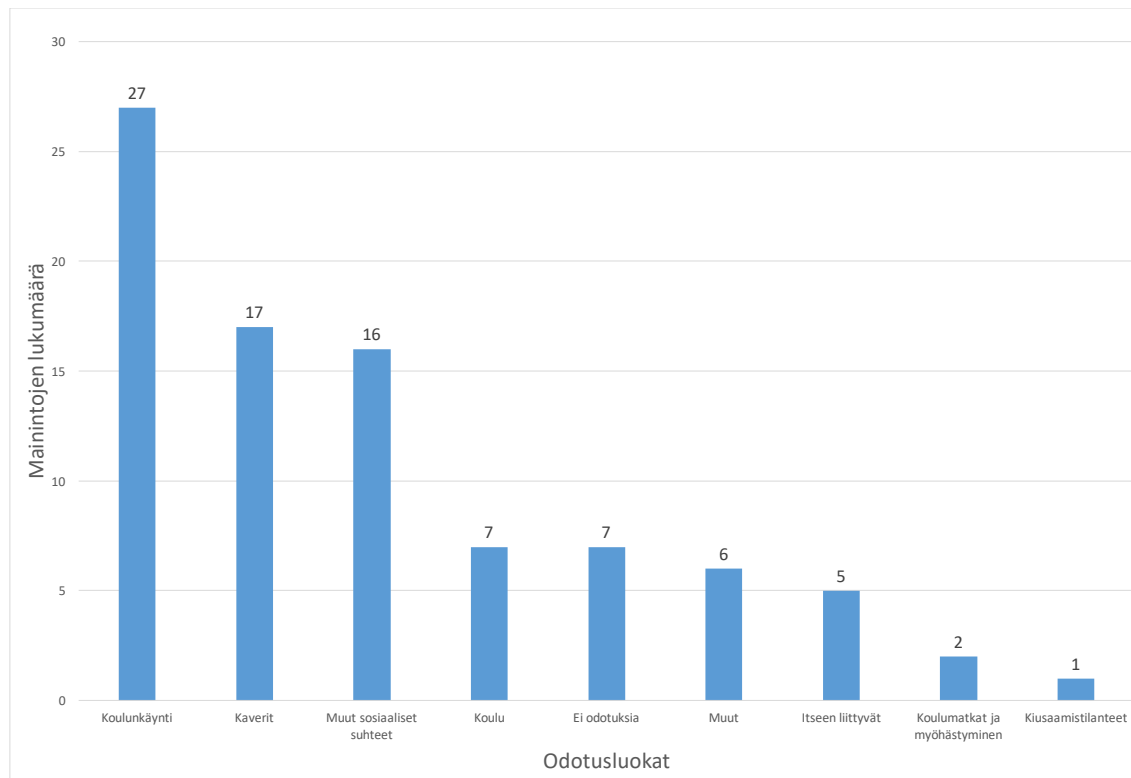
Tutkimuksessa käytettyjen menetelmien ja laajemmin koko tutkimuksen luotettavuutta käsitellään pohdinnan luvussa 6.2.

5 TULOKSET

Ensimmäisessä luvussa esitellään tutkimukseen osallistuneiden kuudesluokkalaisten odotuksista sekä normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden odotusten eroavaisuuksista saadut tutkimustulokset. Tämän jälkeen esitellään huolista ja ryhmien huolten eroavaisuuksista saadut tulokset. Lopuksi esitellään oppilaiden kokemaan tukeen liittyvät tulokset.

5.1 Yläkouluun ja koulusiirtymään liittyvät odotukset

Tutkimukseen osallistui yhteensä 48 kuudesluokkalaista. Heistä 40 eli 83 prosenttia mainitsi kirjoitelmassaan vähintään yhden yläkouluun tai koulusiirtymään liittyvän odotuksen. Odotukset liittyivät kouluun, koulunkäyntiin, kavereihin, muihin sosiaalisiin suhteisiin, kiusaamiseen, koulumatkaan ja myöhästymiseen, itseen sekä muihin asioihin. Osa kuudesluokkalaisista ($n = 7$) ei maininnut lainkaan yläkouluun tai koulusiirtymään liittyviä odotuksia.

Kuvio 1. Odotusluokat ja niiden yleisyys kuudesluokkalaisilla ($n = 48$)

Oppilaat mainitsivat kirjoitelmissaan eniten koulunkäyntiin liittyviä odotuksia. Koulunkäyntiin liittyvän odotuksen mainitsi 56 prosenttia ($n = 27$) oppilaista. Valtaosa maininnoista liittyi yläkoulussa alkaviin uusiin oppiaineisiin, kuten *”olen innoissani uusista oppiaineista etenkin kotitaloudesta, kemiasta ja mahdollisista uusista kielistä”* (T6). Oppiaineita koskevien mainintojen lisäksi muutama oppilas kertoi odottavansa sitä, että opiskelusta tulee yläkoulussa haastavampaa. Esimerkiksi T32 kertoi odottavansa *”oppiaineiden haastavuus-tason nousua”*.

Toiseksi eniten tuli esille kavereihin liittyviä odotuksia, sillä 35 prosenttia ($n = 17$) tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista mainitsi kavereihin liittyvän odotuksen kirjoitelmaansa. Oppilaat odottivat erityisesti uusien kavereiden saamista. Esimerkiksi T20 kirjoitti: *”Haluaisin myös tutustua uusiin ihmisiin ja saada uusia ystäviä”*. Monet kertoivat myös olevansa innoissaan siitä, että näkisivät yläkoulussa enemmän jo sinne aiemmin siirtyneitä ystäviään. Esimerkiksi T18 kertoi, että *”on mukavaa nähdä useammin kavereita, jotka ovat jo yläkoulussa”*. Muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä mainintoja oli kirjoitelmissa lähes yhtä paljon, kuin kavereihin liittyviä mainintoja. 33 prosenttia ($n = 16$) oppilaista mainitsi muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvän odotuksen. Oppilaat kertoivat odottavansa yläkoulun opettajien ja oman luokanvalvojansa sekä muiden yläkoulun oppilaiden tapaamista. Esimerkiksi T29 odotti innolla uusia tuttavuuksia: *”Odotan uusien oppilaiden tapaamista, koska uskon heidän kaikkien olevan tosi kivoja”*.

Yhden tai useamman kouluun liittyvän odotuksen mainitsi 15 prosenttia ($n = 7$) oppilaista. Kouluun liittyvät maininnat koskivat useimmiten kauempana sijaitsevaan ja kooltaan suurempaan kouluun siirtymistä, kuten *”odotan uusia oppiaineita ja muutenkin kauempana olevaan kouluun siirtymistä”* (T11) sekä kouluympäristön vaihtumista. Yhtä suuri osuus eli 15 prosenttia ($n = 7$) oppilaista kuului teemaan ei odotuksia. Odotusluokkaan ei odotuksia teemoiteltiin kirjoitelmat, joissa ei mainittu yhtäkään odotusta, tai oppilas kertoi, ettei odota mitään yläkoululta. Esimerkiksi T24 kirjoitti: *”en ole myöskään erityisen innoissani mistään”*. T19 ei maininnut kirjoitelmaansa yhtäkään odotusta, mutta kirjoitti: *”Olen aika innoissani ja odotan aika paljon yläkoulua”*, joten hänen ei katsottu kuuluvan mihinkään odotusluokkaan.

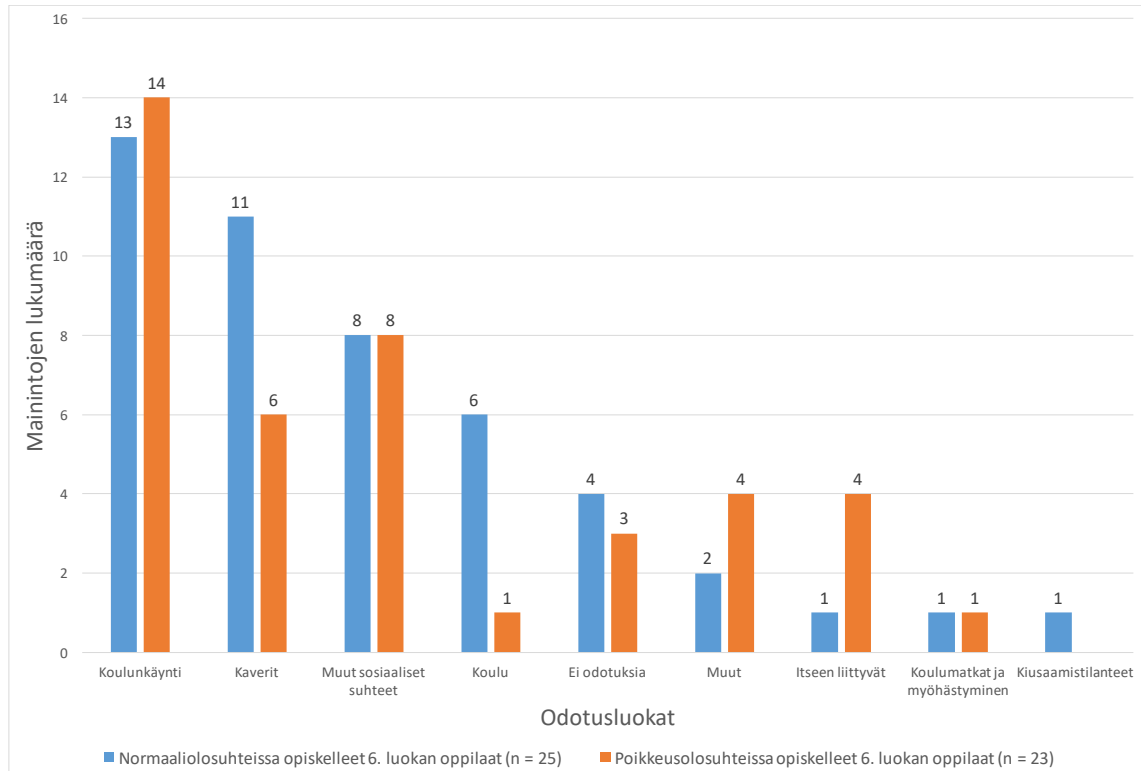
Odotusluokkaan muut teemoiteltiin sellaiset maininnat, jotka eivät kuuluneet muihin odotusluokkiin. Tällaisia odotuksia mainitsi 13 prosenttia ($n = 6$) oppilaista. Esimerkiksi T21

kertoi odottavansa sitä, että *”tulee uusia juttuja”*, mutta ei eritellyt tarkemmin mitä asioita hän tarkalleen odotti. T18 mainitsema odotus puolestaan liittyi vallitsevaan covid-19-pandemian aiheuttamaan tilanteeseen kouluissa: *”Odotan eniten varmaankin, että pääsisimme takaisin suht normaaliin lähiopetukseen”*. Itseensä liittyvän odotuksen kertoi kymmenen prosenttia ($n = 5$) oppilaista. Lähes kaikki itseen liittyvät odotukset koskivat lisääntyviä vapauksia tai elämässä eteenpäin pääsemistä, kuten *”Odotan yläkoulussa sitä, että on enemmän vapaata ja vastuuta”* (T34). Itseensä liittyvän odotuksen kertoi myös T15, joka kirjoitti yläkouluun siirtymisestä aiheutuneista ristiriitaisista tunteistaan: *”Itse henkilökohtaisesti En halua Ylä-asteelle mutta haluan Eteen Päin Elämässä Ja koulussa”*.

Koulumatkaan ja myöhästymiseen liittyvän odotuksen toi esille neljä prosenttia ($n = 2$) oppilaista. Esimerkiksi T20 odotti *”ihanan lyhyttä koulumatkaa”*, ja T6 kirjoitti sekä jännittävänsä että odottavansa linja-autolla kulkemista: *”se että joutuu kulkemaan bussilla kouluun on kivaa mutta hieman jännittävää”*. Kiusaamistilanteisiin liittyvän odotuksen kertoi vain yksi oppilas eli kaksi prosenttia osallistujista. Oppilaan odotus liittyi siihen, että hän toivoi pääsevänsä koulusiirtymän myötä eroon alakouluaikaisista kiusaajistaan. Yksi Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessaan muodostama huoliluokka oli päihteet. Tässä aineistossa ei kuitenkaan ollut yhtäkään päihteisiin liittyvää mainintaa.

5.1.1 Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden odotusten eroavaisuudet

Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 84 prosenttia ($n = 21$) mainitsi vähintään yhden odotuksen. Myös poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista valtaosa eli 87 prosenttia ($n = 20$) mainitsi kirjoitelmassaan ainakin yhden odotuksen. Sekä normaali- että poikkeusolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat eniten koulunkäyntiin liittyviä odotuksia (normaaliolosuhteissa opiskelleet 52 % ja poikkeusolosuhteissa opiskelleet 61 %). Normaaliolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat toiseksi eniten kavereihin (44 %) ja kolmanneksi eniten muihin sosiaalisiin suhteisiin (32 %) liittyviä odotuksia. Poikkeusolosuhteissa opiskelleet oppilaat puolestaan mainitsivat toiseksi eniten muihin sosiaalisiin suhteisiin (35 %) ja kolmanneksi eniten kavereihin (26 %) liittyviä odotuksia. Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleet oppilaat odottivat suurelta osin samoja asioita yläkoululta ja koulusiirtymältä, mutta oppilaiden välillä oli myös joitakin huomattavia eroavaisuuksia.

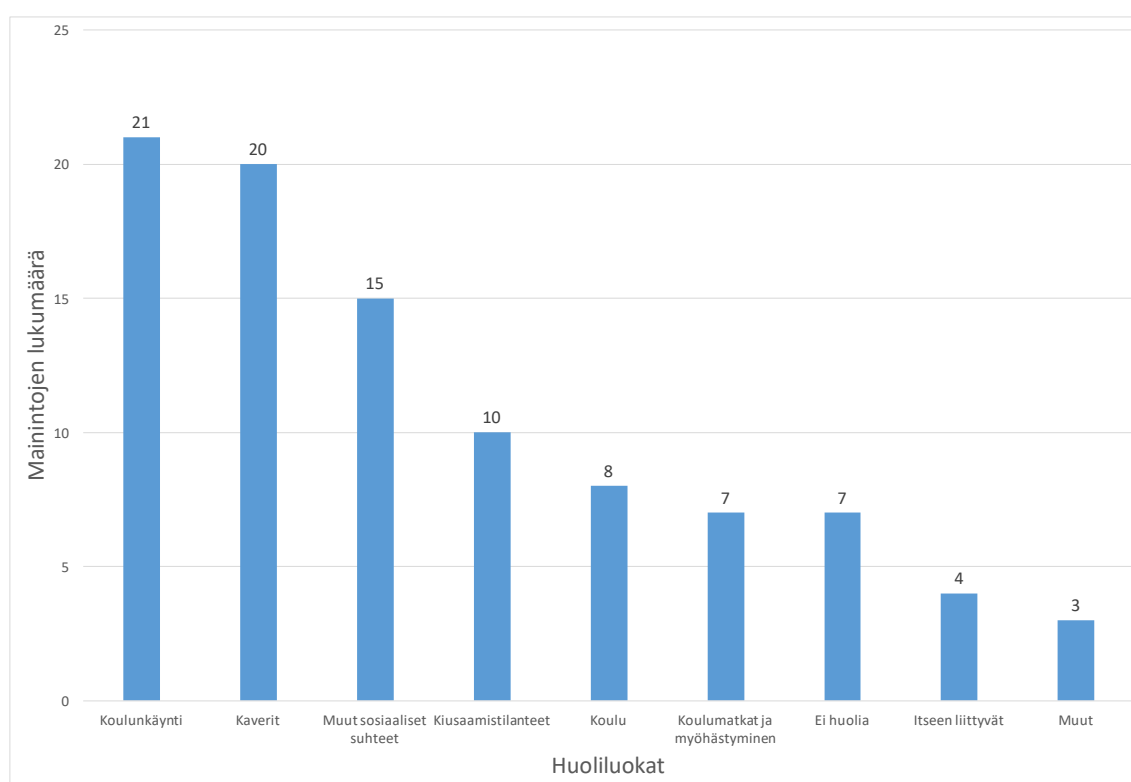
Kuvio 2. Odotusluokat ja niiden yleisyys normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleilla kuudesluokkalaisilla

Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 44 prosenttia ($n = 11$) mainitsi kavereihin liittyvän odotuksen, kun taas vastaava osuus poikkeusolosuhteissa opiskelleista oli 26 prosenttia ($n = 6$). Normaaliolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat siis huomattavasti poikkeusolosuhteissa opiskelleita enemmän kavereihin liittyviä odotuksia. Lisäksi normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 24 prosenttia ($n = 6$) mainitsi kouluun liittyvän odotuksen, kun taas vastaava osuus poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista oli neljä prosenttia ($n = 1$).

Poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista 17 prosenttia ($n = 4$) kertoi itseensä liittyvän odotuksen, kun vastaava osuus normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista oli neljä prosenttia ($n = 1$). Kaikkien poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden itseensä liittyvät odotukset koskivat yläkoulussa lisääntyvää vapautta ja vastuuta. Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista yksikään ei maininnut kirjoitelmassaan vapauden tai vastuun kasvamista.

5.2 Yläkouluun ja koulusiirtymään liittyvät huolet

Tutkimukseen osallistuneista 48 oppilaasta 38 eli 79 prosenttia mainitsi kirjoitelmassaan ainakin yhden koulusiirtymään tai yläkouluun liittyvän huolenaiheen. Huolenaiheet liittyivät kouluun, koulunkäyntiin, kavereihin, muihin sosiaalisiin suhteisiin, kiusaamiseen, koulumatkoihin ja myöhästymiseen, itseen sekä muihin asioihin. Osa kuudesluokkalaisista ($n = 7$) ei maininnut lainkaan yläkouluun tai koulusiirtymään liittyviä huolenaihteita.

Kuvio 3. Huoliluokat ja niiden yleisyys kuudesluokkalaisilla ($n = 48$)

Kuudesluokkalaiset olivat eniten huolissaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista. 44 prosenttia ($n = 21$) oppilaista mainitsi kirjoitelmassaan ainakin yhden koulunkäyntiin liittyvän huolenaiheen. Huolet koskivat useimmiten oppiaineiden vaikeutumista, yläkoulussa pärjäämistä ja yläkoulussa alkavia uusia oppiaineita. Osa oppilaista kertoi jännittävänsä yläkoulun erilaisia käytäntöjä sekä teknologian käytön lisääntymistä. Esimerkiksi T17 oli huolissaan osaamisestaan liittyen teknologian käyttöön: *”Olen surkea älylaitteiden kanssa, joten tietokoneen käyttäminen tulee olemaan vaikeaa. Toivon, että siihen saa tukea”*.

Oppilaat mainitsivat koulunkäyntiin liittyvien huolten ohella lähes yhtä paljon kavereihin liittyviä huolenaiheita. 42 prosenttia ($n = 20$) oppilaista mainitsi kavereihin liittyvän huolenaiheen. Kuudesluokkalaiset olivat huolissaan siitä, saavatko he yläkoulussa uusia kavereita ja pääsevätkö he alakouluaikeisten kavereidensa kanssa samalle luokalle. Osa mainitsi pelkäävänsä, että jää yläkoulussa yksinäiseksi. T22 kuvaili vaikeaa tilannettaan:

”Yksi niistä parhaista kavereista on sanonut siitä lähtien, kun luokkajaon tulokset tuli, että miten se saa vihdoin uusia kavereita ja miten se on ”fiksujen” kanssa samassa luokassa –. Nykyään – se on vaan ollut sen ”uusien” luokkalaisten kanssa, ihan niinkuin heti kun tulokset tuli me oltaisiin jo yläkoulussa. Mun kanssa mun luokalle tulee kyllä yksi kiva kaveri, mutta sillä on tosi vahva suhde sen parhaaseen kaveriin. Joten ei mulla sitten taida olla mitään kavereita yläkoulussa...”

Muihin sosiaalisiin suhteisiin, kuten uusiin opettajiin, luokanvalvojaan tai muihin yläkoulun oppilaisiin liittyvän huolenaiheen mainitsi 31 prosenttia ($n = 15$) oppilaista. Esimerkiksi P2 kirjoitti, että *”En ole innoissani uusista opettajista”* ja T34 arveli, että *”syksyllä saattaa huolettaa vanhempien oppilaiden katseet, koska olen törmännyt esim. someissa ikäsyrjintään”*. 21 prosenttia ($n = 10$) oppilaista kertoi olevansa huolissaan kiusaamisesta. Oppilaat pelkäsivät, että alakoulussa alkanut kiusaaminen jatkuu yläkoulussa, kuten *”jännittää se että jatkuuko koulukiusaaminen”* (P8), tai että heitä alettaisiin kiusata yläkouluun siirtymisen jälkeen, kuten *”En halua, että minua aletaan kiusaamaan ulkonäköni tai kehoni takia”* (T13).

Tutkimukseen osallistuneista oppilaista 17 prosenttia ($n = 8$) kertoi olevansa huolissaan fyysiseen koulurakennukseen liittyvistä asioista, kuten koulun suuresta koosta ja koulurakennuksessa liikkumisesta. T10 kirjoitti, että *”Minua jännittää eniten yläkouluun siirtymisessä ainakin se että yläkoulussa on 3kertainen määrä oppilaita ja yläkoulu on muutenkin kooltaan isompi paikka”*. Lähes yhtä suuri osa oppilaista mainitsi huoliluokkiin koulumatkat ja myöhästymisen (15 %, $n = 7$) ja ei huolia (15 %, $n = 7$) kuuluvan huolenaiheen. Koulumatkaa ja myöhästymistä jännitti esimerkiksi T8, jota huoletti linja-autolla kulkemisen lisäksi sen pysäkillä pysäyttäminen: *”Toivottavasti en ole se, ketä pysäyttää bussin. Siellä on varmasti muita myös, mutta se mietityttää silti”*. Huoliluokkaan ei huolia sijoittuivat maininnat, joissa kerrottiin, että ei jännitä mikään, kuten *”Yläkouluun meno ei vielä jännitä”* (T20) ja kirjoitelmat, joissa ei mainittu yhtäkään huolenaihetta. Lisäksi

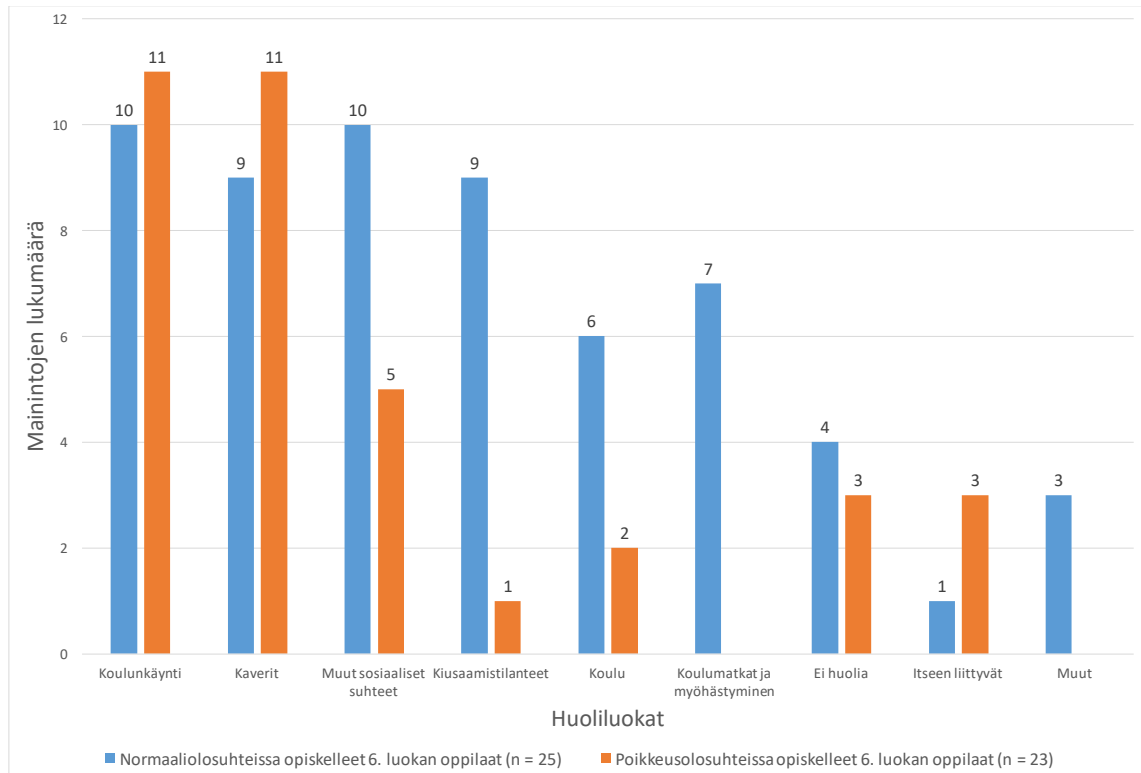
kolme kuudennen luokan oppilasta ei maininnut kirjoitelmassaan yhtäkään huolenaihetta, mutta he kirjoittivat, että yläkouluun siirtyminen jännittää heitä, joten heidän ei katsottu kuuluvan mihinkään huoliluokkaan.

Itseensä liittyvän huolenaiheen mainitsi kahdeksan prosenttia ($n = 4$) tutkimukseen osallistuneista oppilaista. T11 oli huolissaan sosiaalisten taitojensa vaikutuksesta ystävien saamiseen: *”Minua pelottaa siirtyä yläkouluun koska en ole hirveän sosiaalinen joten mun on vaikea saada ystäviä”*, ja T19 kertoi miettivänsä *”välillä miltä yläkoulussa pitäisi näyttää ja millainen pitäisi olla”*.

Kuusi prosenttia ($n = 3$) oppilaista mainitsi kirjoitelmassaan huoliluokkaan muut sijoittuvan huolenaiheen. Huolet liittyivät muiden yläkoulun oppilaiden suhtautumiseen, kuten *”millaisia he ovat ja hyväksyvätkö he minut”* (T9). Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessaan määrittelemään huoliluokkaan päihteet ei sijoittunut tässä aineistossa yhtäkään huolenaihetta.

5.2.1 Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden huolten eroavaisuudet

Tutkimukseen osallistui 25 normaaliolosuhteissa opiskelevaa kuudesluokkalaista. Heistä 18 eli 72 prosenttia mainitsi kirjoitelmassaan ainakin yhden koulusiirtymään tai yläkouluun liittyvän huolenaiheen. Poikkeusolosuhteissa opiskelevia kuudennen luokan oppilaita osallistui 23. Heistä 20 eli 87 prosenttia mainitsi kirjoitelmassaan ainakin yhden koulusiirtymään tai yläkouluun liittyvän huolenaiheen. Normaaliolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat eniten koulunkäyntiin (40 %) ja kavereihin (36 %) liittyviä huolenaiheita. Myös poikkeusolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat eniten koulunkäyntiin (48 %) ja kavereihin (48 %) liittyviä huolia. Toinen selkeä yhdenmukaisuus oli se, että kummassakaan aineistossa ei mainittu yhtäkään päihteisiin liittyvää huolenaihetta. Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden nuorten huolenaiheet kuitenkin myös erosivat hyvin paljon toisistaan.

Kuvio 4. Huoliluokat ja niiden yleisyys normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskeleilla kuudesluokkalaisilla

Muut sosiaaliset suhteet, kuten uudet opettajat ja yläkoulun vanhemmat oppilaat, huoletivat sekä normaali- että poikkeusolosuhteissa opiskelleita kuudesluokkalaisia. Kummatkin ryhmät mainitsivat muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä huolenaiheita lukumääräisesti eniten tai toiseksi eniten. Normaaliolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä huolenaiheita kuitenkin huomattavasti enemmän, kuin poikkeusolosuhteissa opiskelleet. Normaaliolosuhteissa opiskelleista 40 % (n = 10) ja poikkeusolosuhteissa opiskelleista 22 % (n = 5) mainitsi muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvän huolenaiheen.

Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 36 prosenttia (n = 9) kertoi kirjoitelmassaan olevansa huolissaan kiusaamiseen liittyvistä asioista. Poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista puolestaan vain neljä prosenttia eli yksi oppilas kertoi olevansa huolissaan siitä, että tulee yläkoulussa kiusatuksi.

Normaaliolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat huomattavasti enemmän myös koulumatkaan ja myöhästymiseen sekä kouluun liittyviä huolenaiheita. Normaaliolosuhteissa opiskelleista koulumatkaan ja myöhästymiseen liittyvän huolenaiheen kertoi 28

prosenttia ($n = 7$) oppilaista, kun poikkeusolosuhteissa opiskelleista yksikään ei kertonut koulumatkaan ja myöhästymiseen liittyvää huolenaihetta. Koulun liittyvän huolenaiheen puolesta kertoi normaaliolosuhteissa opiskelleista 24 prosenttia ($n = 6$) oppilaista, ja poikkeusolosuhteissa opiskelleista vain yhdeksän prosenttia ($n = 2$) oppilaista.

Poikkeusolosuhteissa opiskelleista kuudennen luokan oppilaista suurempi osa mainitsi vähintään yhden huolenaiheen kirjoitelmassaan, kuin normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista (poikkeusolosuhteissa opiskelleet 87 % ja normaaliolosuhteissa opiskelleet 72 %). Valtaosa poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden huolista sijoittui huoliluokkiin koulunkäynti tai kaverit. Normaaliolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden ilmaisemat huolenaiheet puolestaan sijoittuivat tasaisemmin Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessaan määrittelemiin kymmeneen huoliluokkaan.

5.3 Kuudesluokkalaisten käsitykset koulun tarjoamasta tuesta

Tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista 48 prosenttia ($n = 23$) kertoi kirjoitelmassaan ainakin yhden tukikeinon, jolla koulu tukee heitä siirtymässä alakoulusta yläkouluun. Oppilaiden kirjoitelmissaan mainitsevat tukikeinot muodostivat seitsemän pääteemaa. Teemat olivat yläkoulusta kertominen, kannustaminen, yläkouluun ja opettajiin tutustuminen, tietojen ja taitojen opettaminen, koulun ulkopuolisilta saatava tuki ja muut tukikeinot. Näiden teemojen lisäksi yksi teema oli ei mitenkään, sillä 52 prosenttia ($n = 25$) oppilaista kertoi, ettei koulu tue heitä millään tavalla, tai ei maininnut kirjoitelmassaan yhtäkään tukikeinoja.

Yleisin tukikeino oli se, että opettaja tai muu koulun henkilökunnan jäsen oli kertonut oppilaille yläkoulusta ja keskustellut sinne siirtymisestä heidän kanssaan (31 %, $n = 15$). Toiseksi yleisintä oli, että oppilas sai yläkouluun siirtymisessä tukea koulun ulkopuolisilta henkilöiltä, kuten vanhemmiltaan, sisaruksiltaan tai ystäviltään (21 %, $n = 10$). Esimerkiksi T11 kertoi saavansa tarvitsemansa tuen vanhemmiltaan:

”Koulun henkilö kunta ei mielestäni tue minua enkä oikeastaan tarvitsekaan koulun henkilö kunnalta tukea. koen että saan tarpeeksi tukea vanhemmilta ja ystäviltä...”

Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden mainitsemat tukikeinot sekä mainintojen määrät erosivat jonkin verran toisistaan.

Taulukko 7. Tukikeinot ja niiden yleisyys normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleilla kuudesluokkalaisilla

Tukikeino	Normaaliolosuhteissa opiskelleet kuudesluokkalaiset (n = 25)	Poikkeusolosuhteissa opiskelleet kuudesluokkalaiset (n = 23)
Yläkoulusta kertominen	3	12
Kannustaminen	1	3
Yläkouluun ja opettajiin tutustuminen	1	2
Tietojen ja taitojen opettaminen	2	-
Koulun ulkopuolisilta saatava tuki	8	2
Muut tukikeinot	1	2
Ei mitenkään	18	7

Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 72 prosenttia (n = 18) ei maininnut yhtäkään tukikeinoa, tai kirjoitti, että koulu ei tue heitä millään tavalla siirtymässä alakoulusta yläkouluun. Vastaava osuus poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista oli 30 prosenttia (n = 7).

Vastaavasti huomattavasti useampi normaaliolosuhteissa opiskelleista kirjoitti saavansa tukea koulun ulkopuolisilta henkilöiltä, kuten vanhemmiltaan tai ystäviltään. Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 32 prosenttia (n = 8) kertoi saavansa tukea yhdeltä tai useammalta koulun ulkopuoliselta henkilöltä, kun taas vastaava osuus poikkeusolosuhteissa opiskelleista oli yhdeksän prosenttia (n = 2).

Poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista 12, eli 52 prosenttia kertoi, että opettaja tai joku muu koulun henkilökunnan jäsen oli kertonut heille yläkoulusta ja keskustellut heidän kanssaan sinne siirtymisestä. Esimerkiksi T31 kirjoitti: *”Kyllä. Olemme puhuneet*

yläkoulusta paljon luokan ja opettajan kanssa”. Normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista puolestaan vain kolme (12 %) kertoi, että opettaja oli kertonut heille yläkoulusta ja sinne siirtymisestä.

6 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisia odotuksia ja huolia kuudennen luokan oppilailla on yläkouluun ja koulusiirtymään liittyen sekä millaista tukea oppilaat kokevat saavansa yläkouluun siirtymiseen liittyen. Lisäksi tutkimuksessa vertailtiin, eroavatko normaaliolosuhteissa ja covid-19-pandemiasta johtuen poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden odotukset ja huolet sekä kokema tuki toisistaan. Pohdinnassa kerrataan tutkimuksen päätulokset ja peilataan niitä aiheesta aiemmin saatuun suomalaiseen ja kansainväliseen tutkimustietoon. Tämän jälkeen pohditaan tutkimusta eettisyyden sekä luotettavuuden näkökulmasta. Lopuksi pohditaan tutkimuksen tulosten hyödyntämismahdollisuuksia, sekä kerrotaan jatkotutkimusehdotuksia aiheen tuleville tutkimuksille.

6.1 Tulosten tarkastelua

Pohdinnan ensimmäisessä luvussa kerrataan odotuksista, huolista ja tukikeinoista saadut päätulokset sekä normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kuudesluokkalaisten eroavaisuudet niiden suhteen.

6.1.1 Kuudesluokkalaisilla odotuksia erityisesti koulunkäyntiin liittyen

Tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista 83 prosenttia mainitsi vähintään yhden yläkouluun tai koulusiirtymään liittyvän odotuksen. Tulos ei ole yllättävä, sillä oppilaiden on todettu odottavan useita asioita yläkouluun siirtymiseen liittyen (Zeedyk ym. 2003, 71). Oppilaat odottivat eniten koulunkäyntiin liittyviä asioita, sillä 56 prosenttia toi ilmi ainakin yhden koulunkäyntiin liittyvän odotuksen kirjoitelmassaan. Odotusluokkaan koulunkäynti lukeutuneet maininnat koskivat useimmiten yläkoulussa alkavia uusia oppiaineita sekä opiskelun haastavuustason nousemista. Toiseksi eniten oppilaat odottivat kavereihin (35 %) ja kolmanneksi eniten muihin sosiaalisiin suhteisiin (33 %) liittyviä asioita.

Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia aiheesta aiemmin saatujen tutkimustulosten kanssa, sillä myös Eskelä-Haapasen ja kollegoiden (2020, 9), Jindal-Snapen ja Cantalin (2019, 1267) sekä Zeedykin ja kollegoiden (2003, 71) mukaan oppilaat odottavat yläkouluun

siirtymiseltä useimmiten uusia kavereita sekä uusia oppiaineita. Osassa aiheeseen keskittyneistä tutkimuksista odotuksia, kuten esimerkiksi oppiaineita, on kartoitettu yksittäin, kun taas osassa odotuksista on muodostettu teemoja tai luokkia. Tässä tutkimuksessa oppiaineita koskevia mainintoja ei tarkasteltu erillään, vaan kuten edellisessä kappaleessa tuli ilmi, ne kuuluivat teemaan koulunkäynti. Myös muut sosiaaliset suhteet, kuten uudet opettajat ovat nousseet useissa tutkimuksissa esille. Esimerkiksi Zeedykin ja kollegoiden (2003, 71) tulosten mukaan 17 prosenttia kuudesluokkalaisista odottaa uusia opettajia.

Nuoruuden aikana nuoren ja tämän vanhempien välinen suhde muuttuu, ja ikätovereiden merkitys kasvaa entisestään (Nurmi ym. 2014), mikä saattaa osaltaan selittää kavereihin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvien odotusten suurta määrää. Nuoret saavat toisiltaan esimerkiksi emotionaalista ja sosiaalista tukea (Korkiamäki & Ellonen 2010, 26). Useat kavereihin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvät odotukset koskivatkin uusien ystävien ja tuttavien saamista, jonka voi usein katsoa johtavan kaveripiirin laajenemiseen.

Sekä normaali- että poikkeusolosuhteissa opiskelleet oppilaat mainitsivat eniten koulunkäyntiin, kavereihin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä odotuksia. Normaaliolosuhteissa opiskelleet mainitsivat kuitenkin huomattavasti enemmän kavereihin (44 % vs. 26 %) sekä kouluun (24 % vs. 4 %) liittyviä odotuksia, kuin poikkeusolosuhteissa opiskelleet. Tulokseen todennäköisesti vaikuttaa se, että normaaliolosuhteissa opiskelleet kävivät erilliskoulua, ja poikkeusolosuhteissa opiskelleet kävivät yhtenäiskoulua. Erilliskoulua käyvillä oppilailla esimerkiksi fyysisen oppimisympäristön on havaittu muuttuvan usein yhtenäiskoulua käyviä oppilaita enemmän (Rautiainen ym. 2017, 15). Normaaliolosuhteissa opiskelevilla tapahtuu siis kouluun liittyen enemmän muutoksia, kuin poikkeusolosuhteissa opiskelevilla. Myös kavereihin liittyviä muutoksia saattaa tapahtua enemmän erilliskoulua käyvillä eli normaaliolosuhteissa opiskelleilla oppilailla. Lisäksi aineistonkeruun ajankohta saattoi vaikuttaa kavereita koskevien odotusten eroavaisuuksiin. Tutkimukseen osallistuneiden luokkien opettajiin yhteydenottamisen ja aineistonkeruun toteuttamisen aikana selvisi, että poikkeusolosuhteissa opiskelleet olivat jo ennen tutkimuksen aineistonkeruuta saaneet tietää tulevista luokkajaoista, kun taas normaaliolosuhteissa opiskelleet oppilaat eivät.

Poikkeusolosuhteissa opiskelleista 17 prosenttia mainitsi itseensä liittyvän odotuksen, kun taas vastaava osuus normaaliolosuhteissa opiskelleista oli neljä prosenttia. Mielenkiintoista oli myös, että kaikki poikkeusolosuhteissa opiskelleiden maininnat liittyivät lisääntyvään vapauteen ja vastuuseen, mutta normaaliolosuhteissa opiskelleista kukaan ei maininnut näitä asioita. Vapauden ja vaihtoehtojen lisääntyminen on noussut esille useissa tutkimuksissa (ks. esim. Jindal-Snape & Cantali 2019, 1267). Eskelä-Haapasen ja kollegoiden (2020, 5) tutkimuksessa lisääntyvä vapaus oli viidenneksi yleisin odotuksista muodostettu kategoria: 9,2 prosenttia tutkimuksen osallistujista kertoi odottavansa sitä. Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden vapauteen ja vastuuseen liittyvien mainintojen määrien erot saattavat ainakin osittain selittyä yhtenäis- ja erilliskoulujen eroavaisuuksilla. Poikkeusolosuhteissa opiskelleet, jotka kävivät yhtenäiskoulua, ehkä tiesivät yläkoulussa opiskelemisesta ja yläkoulun käytännöistä enemmän, kuin normaaliolosuhteissa opiskelleet eli erilliskoulua käyvät, ja näin ollen osasivat odottaa niitä. Toisaalta poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kuudesluokkalaisten opettajalta saatiin tietää, että vaikka koulu oli yhtenäiskoulu, ala- ja yläkoulu sijaitsivat erillään toisistaan.

6.1.2 Kuudesluokkalaisilla huolia erityisesti koulunkäyntiin ja kavereihin liittyen

Tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista 79 prosenttia kertoi ainakin yhden yläkouluun tai koulusiirtymään liittyvän huolenaiheen. Tätä tulosta tukee Rautiaisen ja kollegoiden (2017, 18) tutkimus, jonka mukaan 72,6 prosentilla nuorista on yläkouluun liittyviä huolia. Oppilailla oli eniten koulunkäyntiin liittyviä huolia, sillä 44 prosenttia heistä toi ilmi koulunkäyntiin liittyvän huolenaiheen. Toiseksi eniten oppilaita huolettivat kavereihin liittyvät asiat (42 %), kolmanneksi eniten muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvät asiat (31 %) ja neljänneksi eniten kiusaaminen (21 %). Kuten tässä tutkimuksessa, myös Rautiaisen ja kollegoiden (2017, 20) tulosten mukaan kavereihin, kiusaamiseen, koulunkäyntiin ja muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyvät asiat olivat yleisimpiä kuudesluokkalaisten huolenaiheita.

Koulunkäyntiin liittyvät huolet koskivat useimmiten yläkoulussa pärjäämistä, oppiaineiden vaikeutumista ja uusia oppiaineita. Erityisesti oppimiseen ja haastavuuteen sekä koulumenestykseen liittyvät huolenaiheet nousivat esille myös Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessa. Sitä vastoin, vain 2,1 prosenttia tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista oli huolissaan yläkoulussa alkavista oppiaineista. (Rautiainen ym. 2017,

22.) Tässä tutkimuksessa mielenkiintoinen tutkimustulos olikin, että kuudennen luokan oppilaat sekä odottavat että jännittävät yläkoulussa alkavia uusia oppiaineita, kuten kieliä ja kotitaloutta. Myös kavereihin liittyvät asiat, kuten vanhojen kavereiden menettäminen, sekä kiusaamiseen liittyvät asiat ovat nousseet esille useissa tutkimuksissa (ks. esim. Eskelä-Haapanen ym. 2017, 1451; Eskelä-Haapanen ym. 2020, 10; Jindal-Snape & Cantali 2019, 1268). Zeedykin ja kollegoiden (2003, 77) mukaan kiusaaminen on kaikista yleisin huolenaihe. Se, että useat oppilaat ovat huolissaan kiusaamisesta ei ole yllättävää, sillä koulukiusaaminen on valitettavan yleistä kaikkialla maailmassa (Nurmi ym. 2014).

Toinen Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksen kanssa samankaltainen tulos liittyy siihen, mitkä asiat nuoria huolettavat vähiten. Yksikään tähän tutkimukseen osallistuneista oppilaista ei maininnut päihteisiin liittyvää huolenaihetta, ja vain kuusi prosenttia kertoi huolenaiheesta, joka sijoittui huoliluokkaan muut. Myös Rautiaisen ja kollegoiden (2017, 21) tutkimuksessa näihin huoliluokkiin sijoittui vähiten huolenaiheita, sillä päihteisiin liittyvän huolenaiheen mainitsi 1,7 prosenttia ja huoliluokkaan muut sijoittuvan huolenaiheen mainitsi 1,6 prosenttia tutkimukseen osallistuneista oppilaista. Tässä tutkimuksessa huoliluokkaan muut sijoittuneiden vastausten vähäisyyteen yhtenä syynä voi olla se, että Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessaan muodostamat huoliluokat olivat aihepiireiltään kattavat. Päihteisiin liittyvien mainintojen puuttumiseen ei ole varmastikaan yksittäistä syytä, vaan siihen vaikuttavat monet asiat. Sen, etteivät kuudennen luokan oppilaat maininneet heillä olevan painetta esimerkiksi päihteiden kokeilemiseen yläkoulussa, voi nähdä positiivisena asiana. Toki voidaan pohtia myös sitä, kertoivatko oppilaat kirjoitelmissaan kaikista huolenaiheistaan totuudenmukaisesti.

Poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista 87 prosenttia mainitsi vähintään yhden yläkouluun tai koulusiirtymään liittyvän huolenaiheen. Vastaava osuus normaaliolosuhteissa opiskelleista oli 72 prosenttia. Se, että poikkeusolosuhteissa opiskelleet mainitsivat enemmän koulusiirtymään ja yläkouluun liittyviä huolia saattaa johtua vallitsevan covid-19-pandemian aiheuttamista poikkeuksellisista olosuhteista ja epävarmuudesta. Yksi selittävä syy saattaa myös löytyä normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden ryhmien sukupuolijakaumien eroavaisuuksista, sillä normaaliolosuhteissa opiskelleista suurempi osuus oli poikia. Normaaliolosuhteissa opiskelleista 36 prosenttia oli poikia, kun taas poikkeusolosuhteissa opiskelleista vain yhdeksän prosenttia oli poikia. Joissakin tutki-

muksissa poikien ja tyttöjen huolenaiheissa on havaittu eroavaisuuksia. Esimerkiksi Eskelä-Haapanen ja kollegat (2020, 8) havaitsivat vertaissuhteiden ja uuden kouluympäristön huolettavan tyttöjä enemmän kuin poikia. Rautiaisen ja kollegoiden (2017, 22) tulosten mukaan suurempi osuus tutkimukseen osallistuneista pojista kuin tytöistä raportoi, ettei heillä ole lainkaan huolia (9,9 % vs. 4,8 %).

Siitä huolimatta, että suurempi osuus poikkeusolosuhteissa opiskeleista oppilaista toi ilmi huolenaiheita, normaaliolosuhteissa opiskeleet oppilaat mainitsivat useampiin asioihin liittyviä huolia. Valtaosa poikkeusolosuhteissa opiskeleiden oppilaiden huolenaiheista liittyi koulunkäyntiin ja kavereihin, kun taas normaaliolosuhteissa opiskeleiden oppilaiden huolenaiheet jakautuivat tasaisemmin Rautiaisen ja kollegoiden (2017) määrittelemiin huoliluokkiin. Tämän voidaan tulkita kertovan siitä, että normaaliolosuhteissa opiskeleet oppilaat olivat huolissaan useammista siirtymään ja yläkouluun liittyvistä asioista, kuin poikkeusolosuhteissa opiskeleet oppilaat.

Normaaliolosuhteissa opiskeleet mainitsivat poikkeusolosuhteissa opiskeleita huomattavasti enemmän kiusaamiseen (36 % vs. 4 %), koulumatkaan ja myöhästymiseen (28 % vs. 0 %), muihin sosiaalisiin suhteisiin (40 % vs. 22 %) sekä kouluun (24 % vs. 9 %) liittyviä huolenaiheita. Erot kiusaamiseen sekä koulumatkaan ja myöhästymiseen liittyvissä maininnoissa voivat selittyä osittain sillä, että normaaliolosuhteissa opiskeleet kävivät erilliskoulua ja poikkeusolosuhteissa opiskeleet yhtenäiskoulua. Erilliskoulua käyvillä oppilailla on havaittu olevan enemmän kiusaamiseen, koulumatkaan ja myöhästymiseen sekä kavereihin liittyviä huolia, kuin yhtenäiskoulua käyvillä oppilailla (Rautiainen ym. 2017, 23). Yhtenäis- ja erilliskouluasetelman yhteyttä kavereihin liittyvien huolten määrään ei kuitenkaan ilmennyt tässä tutkimuksessa. Sen sijaan poikkeusolosuhteissa opiskeleet, eli yhtenäiskoulua käyneet oppilaat mainitsivat hieman enemmän kavereihin liittyviä huolenaiheita. Myös kouluun liittyvien mainintojen erot voivat selittyä osittain yhtenäis- ja erilliskoulujen eroavaisuuksilla, sillä erilliskouluissa fyysinen oppimisympäristö muuttuu usein siirtymän johdosta enemmän, kuin yhtenäiskouluissa, joissa ala- ja yläkoulu sijaitsevat usein lähellä toisiaan tai koko perusopetuksen opetus toteutetaan samassa rakennuksessa (Rautiainen ym. 2017, 14–15). Tästä johtuen koulurakennus, jossa yläkoulun opetus toteutetaan, on todennäköisesti valtaosalle yhtenäiskoulua käyvistä oppilaista entuudestaan tuttu.

6.1.3 Puolet kuudesluokkalaisista kokee saavansa tukea yläkouluun siirtymisessä

Tutkimukseen osallistuneista oppilaista 48 prosenttia kertoi saavansa koulusiirtymään liittyen tukea. Yleisintä oli, että opettaja tai joku muu koulun henkilökunnan jäsen oli kertonut oppilaalle sekä keskustellut tämän kanssa yläkoulusta ja sinne siirtymisestä (31 %). Toiseksi yleisintä oli, että oppilas sai tukea joltakin koulun ulkopuoliselta henkilöltä (21 %). Myös Jindal-Snapen ja Cantalin (2019) mukaan se, että muut, kuin koulun henkilökunnan jäsenet tukevat oppilaita siirtymisessä on yleistä. Heidän tutkimustulostensa mukaan oppilaat kokevat saavansa eniten tukea vanhemmiltaan ja isovanhemmiltaan, ja toiseksi eniten sisaruksiltaan ja serkuiltaan. Opettaja oli listauksessa vasta neljänneksi merkittävin tuentarjoaja. (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1266.) Yli puolet, eli 52 prosenttia tähän tutkimukseen osallistuneista oppilaista ei kuitenkaan kertonut saavansa minäänlaista tukea yläkouluun siirtymiseen liittyen.

Poikkeusolosuhteissa opiskelleet raportoivat saavansa huomattavasti enemmän tukea, kuin normaaliolosuhteissa opiskelleet, sillä 70 prosenttia poikkeusolosuhteissa opiskelleista ja 28 prosenttia normaaliolosuhteissa opiskelleista raportoi saavansa tukea. Huomattavia eroavaisuuksia ryhmien välillä oli muun muassa siinä, kuinka moni kertoi opettajan tai muun koulun henkilökunnan jäsenen kertoneen heille yläkoulusta. Poikkeusolosuhteissa opiskelleista 52 prosenttia toi ilmi jonkun koulun henkilökunnasta kertoneen heille yläkoulusta, kun vastaava osuus normaaliolosuhteissa opiskelleista oli 12 prosenttia. Siihen, että yläkouluun siirtymisestä oli keskusteltu poikkeusolosuhteissa opiskelleiden kanssa enemmän, saattoi vaikuttaa se, että heiltä oli peruttu covid-19-pandemiasta johtuen yläkoulun tutustumiskäynti. Kuitenkin sekä normaali- että poikkeusolosuhteissa opiskelleista oppilaista melko pieni osuus raportoi opettajan keskustelleen heidän kanssaan koulusiirtymästä. Kaikki Jindal-Snapen ja Cantalin (2019, 1269) tutkimukseen osallistuneet opettajat kertoivat tukevansa oppilaita koulusiirtymässä keskustelemalla heidän kanssaan mahdollisista huolista ja positiivisista odotuksista, joita heillä on koulusiirtymään liittyen. Nuorten ja aikuisten näkemykset ja kokemukset kuitenkin usein eroavat toisistaan (Bagnall ym. 2019, 219), ja voikin olla, että useat tähän tutkimukseen osallistuneet kuudesluokkalaiset eivät raportoineet opettajan kertoneen heille yläkoulusta, vaikka näin olisikin tapahtunut.

Toinen merkittävä eroavaisuus normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelleiden oppilaiden raporttoimassa tuessa oli se, että normaaliolosuhteissa opiskelleista oppilaista 32 prosenttia kertoi saaneensa tukea koulun ulkopuolisilta henkilöiltä, kun vastaava osuus poikkeusolosuhteissa opiskelleista oli vain 9 prosenttia. Voi olla, että normaaliolosuhteissa opiskelleet hakivat apua ja tukea koulun ulkopuolisilta henkilöiltä, kuten vanhemmiltaan, koska eivät saaneet opettajalta tai koulun muulta henkilökunnalta tukea. Poikkeusolosuhteissa opiskelleilla puolestaan ei ehkä ollut tarvetta hakea tukea muualta, koska he saivat tarvitsemansa tuen koulun henkilökunnalta. Myös Jindal-Snapen ja Cantalin (2019, 1269–1270) tulosten mukaan kaikki oppilaista eivät kokeneet, että koulu tukee heitä tarpeeksi siirtymässä alakoulusta yläkouluun. Oppilaiden käsitykset tuen määrästä myös vaihtelivat ajan myötä. Kuudennen luokan lopussa 10,4 prosenttia oppilaista oli sitä mieltä, ettei koulu ollut tukenut heitä tarpeeksi siirtymässä, kun vastaava osuus seitsemännen luokan alussa oli 34,4 prosenttia.

Koulu voi tukea oppilaita yläkouluun siirtymisessä myös useilla konkreettisilla tukikeinoilla. Voidaan esimerkiksi tehdä tutustumiskäynti uuteen kouluun tai järjestää tapaaminen uuden luokan ja opettajan kesken. (Rautiainen ym. 2017, 29.) Voidaan myös järjestää päivä, jonka aikana kuudennen luokan oppilaat pääsevät opiskelemaan siten, kuin olisivat jo yläkoulussa. Yläkoulun opettajat tai vanhemmat oppilaat voivat myös tulla kertomaan yläkoulusta ja koulusiirtymästä kuudesluokkalaisille. (Zeedyk ym. 2003, 76.) Tutkimukseen osallistuneista oppilaista kuitenkin vain kuusi prosenttia kertoi tutustuneensa uuteen kouluun tai uusiin opettajiin. Poikkeusolosuhteissa opiskelleilla, kuten jo aiemmin tässä luvussa tuli ilmi, tähän vaikutti vallitseva pandemia. Normaaliolosuhteissa opiskelleilla tähän saattoi puolestaan vaikuttaa se, että he osallistuivat aineistonkeruuseen heti alkuvuodesta. Mikäli normaaliolosuhteissa opiskelleet olisivat osallistuneet aineistonkeruuseen myöhemmin keväällä, voi olla, että he olisivat ehtineet esimerkiksi käydä tutustumassa yläkouluun ja saaneet kuulla kaveritoiveiden toteutumisesta. Toisaalta tämän tutkimuksen tarkoituksena olikin kartoittaa sitä, miten oppilaat kokevat, että heitä tuetaan, eikä sitä, miten koulu tosiasiaassa on oppilaita tukenut. Kuten useissa siirtymiin liittyvissä asioissa, myös tuen suhteen lasten ja nuorten kokemukset voivat erota aikuisten kokemuksista (Bagnall ym. 2019, 219). Voi siis hyvin olla, että tutkimukseen osallistuneita oppilaita oli pyritty tukemaan eri keinoin, mutta he eivät olleet ymmärtäneet saaneensa juuri yläkouluun siirtymiseen liittyvää tukea.

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus on toteutettu tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemän hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012, 6–7). Normaali- ja poikkeusolosuhteissa opiskelevien oppilaiden aineistonkeruussa oli joitakin eroavaisuuksia erityisesti tutkimuslupien kysymisen suhteen. Erot johtuivat siitä, että tutkimuseettinen neuvottelukunta julkaisi vuonna 2019 päivitetyn ohjeen tutkimuksen eettisistä periaatteista. Normaaliolosuhteissa opiskelevien oppilaiden, jotka osallistuivat tutkimukseen alkuvuodesta 2019, lupaa tutkimukseen osallistumiseen kysyttiin heidän huoltajiltaan. Lupaa kysyttiin tutkimuslupalomakkeella. Poikkeusolosuhteissa opiskelevien oppilaiden, jotka osallistuivat tutkimukseen keväällä 2020, aineistonkeruu toteutettiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan päivitettyjen eettisten periaatteiden mukaisesti (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 8–10). Tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Koska tutkittavat olivat alaikäisiä, suostumusta tutkimukseen osallistumiseen kysyttiin tutkittavien lisäksi heidän huoltajiltaan. Tutkittavien suostumusta kysyttiin heti kyselylomakkeen aluksi. Huoltajien suostumusta kysyttiin Wilman kautta lähetetyllä saateviestillä, johon huoltajat vastasivat, mikäli eivät halunneet nuoren osallistuvan tutkimukseen. Näin voitiin toimia, koska aineistonkeruussa ei kerätty tai käsitelty tutkittavien henkilötietoja. Tutkittavien oli lisäksi mahdollista kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä tahansa aineistonkeruun vaiheessa.

Ennen aineistonkeruuta tutkittavia ja huoltajia informoitiin tutkimuksen sisällöstä sekä käytännön toteutuksesta. Normaaliolosuhteissa opiskelevien oppilaiden huoltajia informoitiin lisäksi siitä, kuinka oppilaiden henkilötietoja tullaan käsittelemään. Tutkimukseen osallistuvia kuudennen luokan oppilaita informoitiin sekä kirjallisesti kyselylomakkeen alussa että suullisesti ennen aineistonkeruun aloittamista. Huoltajia informoitiin kirjallisesti tutkimuslupalomakkeessa sekä saateviestissä.

Metodikirjallisuudessa tutkimusmenetelmien luotettavuutta tarkastellaan usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu niitä asioita, mitä on luvattu. Reliabiliteetilla taas tarkoitetaan saatujen tulosten toistettavuutta. Nykyään laadullisen tutkimuksen luotettavuuden perusteiksi ei kuitenkaan ta-

vallisesti ajatella soveltuvan reliaabeliuden ja validiuden tarkastelu, sillä ne vastaavat lähinnä kvantitatiivisen tutkimuksen tarpeisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Niiden sijaan laadullisen tutkimuksen arvioinnin kriteereiksi on ehdotettu uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta ja vahvistuvuutta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan tulokset ja muodostamat käsitteet vastaavat tutkittavien käsityksiä, ja siirrettävyydellä sitä, että tulokset ovat jossakin määrin yleistettävissä. Varmuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimusta tehdessä pyritään huomioimaan myös tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat asiat. Vahvistuvuus puolestaan tarkoittaa sitä, että saadut tulokset ovat samansuuntaisia myös muissa vastaavaa ilmiötä tarkastelleissa tutkimuksissa. Luotettavuutta pohdittaessa käytetyt sanat ja käsitteet eivät kuitenkaan ole tärkeitä, vaan tärkeää on se, mikä sisältö sanoille annetaan. (Eskola & Suoranta 1998.)

Tutkimuksen luotettavuudesta pyrittiin huolehtimaan koko tutkimusprosessin ajan. Teoriaosuudessa tämä näkyy siten, että siinä tuotiin esille laadukasta kotimaista ja kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta sekä käsiteltiin aihetta useista eri näkökulmista. Menetelmäosiossa tutkimuksen aineistonkeruu käytiin läpi tarkasti, ja aineiston analyysi pyrittiin tekemään koko prosessin ajan näkyväksi. Analyysiprosessin näkyväksi tekemisestä huolimatta analyysimenetelmän luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, että tutkijoita oli vain yksi. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta punnittaessa onkin aina huomioitava tutkijan subjektiivisuus ja se, että tutkija on yksi tutkimuksensa keskeisistä tutkimusvälineistä (Eskola & Suoranta 1998). Tutkija teki yksin esimerkiksi aineiston analyysiä koskevat valinnat.

Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin painoarvoa annetaan sen koherenssille, eli johdonmukaisuudelle. Johdonmukaisuutta arvioitaessa tulee tarkastella esimerkiksi tutkimuksen tarkoitusta, luotettavuutta ja raportointia, aineiston analyysiä sekä tutkijan tarkoituksia, ja näiden kaikkien suhdetta toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–164.) Tutkimuksesta onnistuttiin muodostamaan loogisesti etenevä kokonaisuus, jossa kulkee punainen lanka.

Aineiston analysoimiseen käytettiin sekä teorialähtöistä että aineistolähtöistä teemoittelua. Analyysimenetelmän, ja sitä kautta tulosten, luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, että joidenkin aineistosta esiin nousseiden aiheiden teemoittelu oli haastavaa. Tällaisia olivat

esimerkiksi luokkakajoihin ja teknologian käyttöön liittyvät maininnat, jotka eivät nousseet esille Rautiaisen ja kollegoiden (2017) tutkimuksessa. Tähän tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista useat kirjoittivat, että yläkoulun luokkajaot jännittävät heitä. Lähes kukaan luokkajaot maininneista oppilaista ei kuitenkaan selventänyt, mikä uusissa luokkajaoissa jännittää. Rautiainen ja kollegat (2017, 31) luokittelivat huoliluokkaan kaverit ilmaukset, jotka liittyivät vanhoihin kavereihin, uusiin kavereihin tai yksin jäämiseen. Luokkakajoihin liittyvät maininnat päädyttiin teemoittelemaan huoliluokkaan kaverit, sillä ajateltiin uudet luokkajaot maininneiden oppilaiden pelkäävän sitä, etteivät he saa uudelta luokalta kavereita, vanhojen kavereiden menettämistä, yksin jäämistä tai useampia näistä. Elektroniikan käyttöön liittyvät huolenaiheet sijoitettiin lopulta huoliluokkaan koulunkäynti. Rautiainen ja kollegat (2017, 31) luokittelivat huoliluokkaan koulunkäynti oppimiseen, opetukseen ja haastavuuteen, tiettyihin oppiaineisiin, omaan koulumenestykseen ja pärjäämiseen, läksyihin ja oppikirjoihin sekä koulupäivän rakenteeseen, pituuteen ja sisältöihin liittyvät maininnat. Ajateltiin, että näistä alaluokista elektroniikan käyttö voisi sijoittua joko oppimiseen, opetukseen ja haastavuuteen tai koulupäivän rakenteeseen, pituuteen ja sisältöihin.

Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä toimivat kirjoitelmat, joissa kuudesluokkalaiset kertoivat yläkouluun ja koulusiirtymään liittyvistä odotuksistaan ja huolistaan sekä siitä, millaista tukea he kokevat saavansa. Ennen aineistonkeruun aloittamista oppilaille luettiin esimerkkitarina. Kuten jo luvussa 4.2 tuli esille, esimerkkitarinan tarkoituksena oli toimia aiheeseen herättelynä ja esimerkkinä asioista, joita oppilaat mahdollisesti olivat miettineet siirtymään liittyen. Tutkimustulosten luotettavuuden kannalta voidaan kuitenkin pohtia, oliko esimerkkitarinalla ja siinä mainituilla odotuksilla ja huolenaiheilla vaikutusta siihen, mitä asioita kuudesluokkalaiset nostivat esille kirjoitelmissaan. Esimerkkitarinalla saattoi olla samankaltaisia luotettavuutta heikentäviä vaikutuksia, joita liittyy haastattelun käyttämiseen tutkimusmenetelmänä. Haastattelussa haastateltavat antavat usein sellaisia vastauksia, joita ajattelevat haastattelijan haluavan, ja joita pidetään sosiaalisesti suotavina (Hirsjärvi ym. 2018, 206). Mikäli oppilaalla ei tosiasiaa ollut esimerkiksi yläkouluun liittyviä huolia, hän saattoi silti kirjoittaa esimerkkitarinassa esille tulleita huolia, koska ajatteli tutkijan haluavan vastauksia. Toisaalta sekä normaali- että poikkeusolosuhteissa opiskelleille oppilaille luettiin esimerkkitarina, joten voidaan katsoa, että sillä ei ollut vaikutusta ainakaan ryhmien välisiin eroavaisuuksiin.

Tutkimustulosten luotettavuutta voidaan pohtia myös tiedonkeruumenetelmän osalta. Kirjallisten materiaalien käyttö tiedonkeruumenetelmänä sisältää oletuksen siitä, että kirjoittaja pystyy ilmaisemaan itseään kirjallisesti. Mikäli näin ei ole, aineisto voi jäädä suppeaksi, eikä välttämättä todellisuudessa kerro tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 68, 96.) Osa tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden kirjoitelmista oli todella lyhyitä, kun taas osa oli melko pitkiä. Oppilaiden kirjalliset taidot ja motivaatio tutkimukseen osallistumiseen vaihtelivat siis hyvin paljon. On kiistatonta, että osa lapsista ja nuorista on Tuomen ja Sarajärven (2018, 96) sanoin ”parhaimmillaan ilmaistessaan itseään kirjallisesti”, kun taas osalle sopisi paremmin jokin toinen keino ilmaista ajatuksiaan ja tuntemuksiaan. Luotettavuuden suhteen voidaan myös pohtia sitä, kertoivatko oppilaat esimerkiksi kaikista huolenaiheistaan, vaikka kummallekin ryhmälle painotettiin, että kukaan muu kuin tutkija ei lue kirjoitelmia, ja poikkeusolosuhteissa opiskelleilla oppilailla oli täysi anonymiteetti. Toisaalta siitä, että osan kirjoitelmat olivat hyvin suppeita, ei pidä liikaa huolestua. Se, että oppilaat pitävät ala- ja yläkoulun välistä siirtymää samanlaisena luokalta toiselle siirtymisenä, kuin kaikkia muita, eivätkä koe sitä kohtaan erityisiä odotuksia tai huolia, on myös tärkeä tutkimustulos.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia ja vertailla normaali- ja poikkeusolosuhteissa alakoulunsa päättäneiden kuudennen luokan oppilaiden odotuksia ja huolia sekä heidän kokeamaansa tukea yläkouluun siirtymiseen liittyen. Ryhmät kuitenkin erosivat toisistaan myös siten, että toinen tutkimukseen osallistunut luokka oli erilliskoulusta ja toinen yhtenäiskoulusta sekä siten, että aineistonkeruun ajankohdat olivat erit. Näiden tekijöiden mahdollisia vaikutuksia tutkimuksen tuloksiin pohditaan tarkemmin alaluvuissa 6.1.1, 6.1.2 ja 6.1.3. Lisäksi tutkimukseen osallistuneet koulut olivat eri kokoiset ja vaikka molemmat sijaitsivat Varsinais-Suomen alueella, ne sijaitsivat eri kunnissa. Nämä eroavaisuudet tutkimukseen osallistuneiden koulujen välillä johtuivat siitä, että covid-19-pandemia ja sen aiheuttamat koulujen poikkeusolosuhteet sekoittivat tutkimuksen aineistonkeruuta. Tästä syystä aineistonkeruun suhteen piti tehdä nopeita päätöksiä.

6.3 Tulosten hyödyntämismahdollisuudet ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen otoskoko oli verraten melko pieni. Tästä johtuen tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä. Toisaalta laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei olekaan saavuttaa

yleistettävissä olevaa tutkimustietoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86), vaan sen avulla pyritään kuvaamaan todellista elämää ja saavuttamaan mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta ilmiöstä (Hirsjärvi ym. 2018, 161). Tulokset ovat kuitenkin samansuuntaisia aiheesta aiemmin saatujen tulosten kanssa, ja antavat tärkeää tietoa oppilaiden odotuksista ja huolista liittyen koulusiirtymään sekä siitä, millaista tukea oppilaat kokevat saavansa. Tulosten mukaan oppilaat sekä odottavat että jännittävät eniten koulunkäyntiin liittyviä asioita, kuten uusia oppiaineita ja koulun vaikeutumista. Se, että tutkimustulokset olivat osaltaan ristiriitaisia antaa viitteitä siitä, että koulusiirtymiin ja niihin liittyviin asioihin on syytä perehtyä myös tulevaisuuden tutkimuksissa.

Covid-19-pandemia alkoi alkuvuodesta 2020, eikä sen loppua pystytä varmasti ennustamaan. Pandemia ja erilaiset keinot sen leviämisen ehkäisemiseksi synnyttävät poikkeusolosuhteita, joilla voi olla useita vaikutuksia meihin kaikkiin. Poikkeusolosuhteiden vaikutuksia eri ikäisten ihmisten hyvinvointiin on jo ehditty tutkimaan (ks. esim. Gassman-Pines ym. 2020; Pattison ym. 2021). Jatkossa olisi tärkeää selvittää pandemian vaikutuksia lasten ja nuorten odotuksiin ja huoliin sekä kokemaan tukeen koulusiirtymiin liittyen. Näin tulee toimia, jotta myös poikkeusolosuhteissa opiskelemaan joutuneita lapsia ja nuoria pystytään tukemaan tarkoituksenmukaisilla tavoilla koulupolun aikaisissa siirtymissä. Riittävien ja tehokkaiden tukitoimien avulla myös siirtymävaiheiden negatiiviset vaikutukset esimerkiksi oppilaiden hyvinvointiin ja motivaatioon pystytään minimoimaan (Tuominen ym. 2020, 1). Aiheen tulevaisuuden tutkimuksissa muut tutkimustuloksiin mahdollisesti vaikuttavat tekijät tulisi pyrkiä rajaamaan pois.

Tulevaisuuden suomalaisissa ala- ja yläkoulun väliseen siirtymään liittyvissä tutkimuksissa olisi mielenkiintoista selvittää, onko vanhemmalla sisaruksella, serkulla tai hyvällä ystävällä vaikutusta kuudennen luokan oppilaan odotuksiin ja huoliin liittyen yläkouluun sekä siihen, kuinka hän sopeutuu yläkouluun. Skotlantilaisten kuudesluokkalaisten havaittiin kokevan lähes neljä kertaa todennäköisemmin ongelmia koulusiirtymässä, mikäli heillä ei ollut sisarusia tai serkkuja yläkoulussa (Jindal-Snape & Cantali 2019, 1266). Myös osa tähän tutkimukseen osallistuneista kuudesluokkalaisista kertoi odottavansa ja olevansa innoissaan siitä, että heidän isosisaruksensa tai hyvä ystävänsä on jo yläkoulussa. Vastaavanlaisia tutkimustuloksia on saatu myös suomalaisia esikoululaisia tutkittaessa (Eskelä-Haapanen ym. 2017, 1451). Usein isosisaruksesta kertoneet oppilaat mainitsivat

myös, että tämä oli kertonut heille yläkoulusta tai muuten auttoi heitä yläkouluun siirtymisessä.

Tulevissa tutkimuksissa myös peruskoulun ja toisen asteen opintojen väliseen siirtymään tulisi perehtyä aiempaa enemmän. Peruskoulun loppupuolella oppilaiden odotukset ja huolenaiheet saattavat poiketa ala- ja yläkoulun välisen siirtymän aikaisista. Oppilaat ovat siinä vaiheessa, että heidän pitää alkaa tehdä tulevaisuuttaan koskevia valintoja ja pyrkiä kasvamaan tuotteliaiksi yhteiskunnan jäseniksi (Kiuru 2008, 11–12). Tästä syystä esimerkiksi koulumenestys ja tulevaisuuden ammattiin liittyvät asiat saattavat huolettaa heitä.

Myös sitä, kuinka oppilaiden tunnetta kouluun kuulumisesta voidaan tukea, tulisi tutkia jatkossa, sillä aiheen tutkimus on suhteellisen nuorta ja jo tehdyissä tutkimuksissa on erilaisia puutteita (Virtanen ym. 2016, 58). Kouluun kuulumisen tunne on kompetenssin ja autonomian ohella yksi jokaisen oppilaan perustarpeista (Osterman 2000, 356). Kuulumisen tunne vaikuttaa useisiin asioihin, ja se sekä koulun toimintoihin osallistuminen ovat tärkeitä hyvän koulumenestyksen ja sitä kautta jatko-opintopaikan saavuttamiselle (Virtanen ym. 2016, 57–58). Lasanen (2018, 11–12) raportoi, että Grahn-Laaksosen mukaan se, että lapsi tai nuori kokee olevansa ulkopuolinen, lisää tämän riskiä syrjäytyä pysyvästi. Syrjäytymisellä ja opinnoista jättäytymisellä on vahingollisia seuraamuksia nuoren lisäksi myös yhteiskunnalle. Oppilaiden monipuolinen tukeminen sekä ala- ja yläkoulun välisen siirtymän aikana että yläkouluun siirtymisen jälkeen on siis ensiarvoisen tärkeää myös oppilaiden tulevaisuutta silmälläpitäen.

LÄHTEET

- Bagnall, C. L., Skipper, Y. & Fox, C. L. 2019. ‘You’re in this world now’: Students’, teachers’, and parents’ experiences of school transition and how they feel it can be improved. *British Journal of Educational Psychology* 90, 206–226.
- Bru, E., Stornes, T., Munthe, E. & Thuen, E. 2010. Students' Perceptions of Teacher Support Across the Transition from Primary to Secondary School. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54, no. 6, 519–533.
- Eskelä-Haapanen, S., Lerkkanen, M.-K., Rasku-Puttonen, H. & Poikkeus, A.-M. 2017. Children’s beliefs concerning school transition. *Early Child Development and Care*, 187, no. 9, 1446–1459.
- Eskelä-Haapanen, S., Vasalampi, K. & Lerkkanen, M.-K. 2020. Students' Positive Expectations and Concerns Prior to the School Transition to Lower Secondary School. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1–14.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gassman-Pines, A., Ananat, E. O. & Fitz-Henley, J. 2020. COVID-19 and Parent-Child Psychological Well-being. *Pediatrics* 146, no. 4, 1–9.
- Haapala, H. L., Hirvensalo, M. H., Laine, K., Laakso, L., Hakonen, H., Kankaanpää, A., Lintunen, T. & Tammelin, T. H. 2014. Recess physical activity and school-related social factors in Finnish primary and lower secondary schools: cross-sectional associations. *BMC Public Health* 14, 1–9.
- Hiraoka, D. & Tomoda, A. 2020. Relationship between parenting stress and school closures due to the COVID-19 pandemic. *Psychiatry and Clinical Neurosciences* 74, no. 9, 497–498.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2018. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holopainen, P., Ojala, T., Miettinen, K. & Orellana, T. 2005. Siirtymät sujuviksi – ehyttä koulupolkua rakentamassa. Opetushallituksen monisteita 6/2005.

Hoover-Dempsey, K. V. & Sandler, H. M. 1997. Why Do Parents Become Involved in Their Children's Education? Review of Educational Research 67, no. 1, 3–42.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 28.3.2021. Saatavissa https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu. Viitattu 28.3.2021. Saatavissa https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf.

Jindal-Snape, D. & Cantali, D. 2019. A four-stage longitudinal study exploring pupils' experiences, preparation and support systems during primary–secondary school transitions. British Educational Research Journal 45, no. 6, 1255–1278.

Junttila, N. 2010. Social competence and loneliness during the school years. Issues in assessment, interrelations and intergenerational transmission. Annales Universitatis Turkuensis, B: 325. Turku: Painosalama Oy.

Kaivosoja, M. 2002. Kasvu ja kehitys kouluikässä. Sosiaalinen kehitys. Teoksessa P. Terho, E.-J. Ala-Laurila, J. Laakso, H. Krogus & M. Pietikäinen (toim.) Kouluterveydenhuolto. Jyväskylä: Duodecim, 114–120.

Kaplun, C., Dockett, S. & Perry, B. 2017. The Starting School Study: Mothers' perspectives of transition to school. Australasian Journal of Early Childhood 42, no. 4, 56–66.

- Kiuru, N. 2008. The Role of Adolescents' Peer Groups in the School Context. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 331. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Korkiamäki, R. & Ellonen, N. 2010. Ikätoverisuhteet sosiaalisina resursseina yläkouluiässä. Nuorisotutkimus 3, 18–35.
- Lasanen, M. 2018. ”Ei tarvi pelätä, että ois erilainen”, Etnografinen tutkimus pohjoissuomalaisen kuulovammaisten lasten vertaistukiryhmätoiminnasta. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin 28, no. 3, 11–15.
- Martínez, R. S., Aricak, O. T., Graves, M. N., Peters-Myszak, J. & Nellis, L. 2010. Changes in Perceived Social Support and Socioemotional Adjustment Across the Elementary to Junior High School Transition. *Journal of Youth and Adolescence* 40, no. 5, 519–530.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Osterman, K. F. 2000. Students' Need for Belonging in the School Community. *Review of Educational Research* 70, no. 3, 323–367.
- Pattison, K. L., Hoke, A. M., Schaefer, E. W., Alter, J. & Sekhar, D. L. 2021. National Survey of School Employees: COVID-19, School Reopening, and Student Wellness. *Journal of School Health* 91, no. 5, 376–383.
- POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Rautiainen, O., Rissanen, L., Kiuru, N. & Hirvonen, R. 2017. Siirtymä alakoulusta yläkouluun yhtenäis- ja erilliskouluissa – siirtymään liittyvät huolet nuorilla. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin 27, no. 4, 12–31.

- Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. 2013. Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla. Teoksessa K. Karila, L. Lipponen & K. Pyhältö (toim.) Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatuksen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013, 17, 6–16.
- Suvanto, A., Siira, H., Kaakinen, P., Männikkö, N. & Ruotsalainen, H. 2020. Ammattiin opiskelevien nuorten opiskeluhyvinvointi. *Hoitotiede* 32, no. 1, 41–51.
- Taipale, P. 2021. Finnish Primary Teacher's Experiences of Remote Teaching during COVID-19 School Closures. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, H., Niemivirta, M., Lonka, K. & Salmela-Aro, K. 2020. Motivation across a transition: Changes in achievement goal orientations and academic well-being from elementary to secondary school. *Learning and Individual Differences* 79, 1–15.
- Virtanen, T., Malinen, O.-P. & Haverinen, K. 2016. Yläkoulun oppilaiden kouluun kuulumisen kehityskulut 7. luokan alusta 8. luokan alkuun: Kehityskulkujen yhteys oppilaiden käytösoireisiin. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin 26, no. 2, 56–74.
- Waylen, A. & Wolke, D. 2004. Sex 'n' drugs 'n' rock 'n' roll: the meaning and social consequences of pubertal timing. *European Journal of Endocrinology* 151, 151–159.
- Ylinen, K., Aunola, K., Metsäpelto, R.-L., Lerkkanen, M.-K. & Kiuru, N. 2016. Äitien antaman tuen merkitys nuorten ongelmakäyttäytymiselle alakoulusta yläkouluun siirryttäessä. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti NMI-Bulletin 26, no. 4, 35–54.

- Zeedyk, M. S., Gallacher, J., Henderson, M., Hope, G., Husband, B. & Lindsay, K. 2003. Negotiating the Transition from Primary to Secondary School. Perceptions of Pupils, Parents and Teachers. *School Psychology International* 24, no. 1, 67–79.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupalomake

Hyvä huoltaja

Olen Turun yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kolmannen vuoden opiskelija. Teen tutkimusta oppilaiden tuntemuksista ja koulun tarjoamasta tuesta liittyen siirtymään alakoulusta yläkouluun.

Toivon, että lapsenne voisi osallistua tutkimukseen nyt 6. luokalla ja 7. luokalla kirjoittamalla ja kertomalla tuntemuksistaan ja kokemuksistaan liittyen koulusiirtymään ja koulun tarjoamaan tukeen. Aineisto kerätään kouluajalla.

Tutkimukseen osallistuvien lasten nimiä ei tulla julkistamaan vaan kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Pyydän, että täyttäisitte oheisen huoltajan suostumuksen ja palauttaisitte sen lapsenne opettajalle XXX mennessä.

Mikäli haluatte lisätietoja tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä suoraan minuun.

Ystävällisin terveisin,

Emma Mollberg

Puh. [REDACTED]

Sähköposti: [REDACTED]

Leikkaa tästä ja palauta opettajalle XXX mennessä

Suostun, että lapseni _____ osallistuu siirtymää alakoulusta yläkouluun koskevaan tutkimukseen.

(lapsen nimi)

En suostu, että lapseni _____ osallistuu siirtymää alakoulusta yläkouluun koskevaan tutkimukseen.

(lapsen nimi)

Päiväys

Huoltajan allekirjoitus

Liite 2. Huoltajille lähetetty saateviesti

Osana yläkouluun siirtymiseen valmistautumista kirjoitamme yhden oppitunnin aikana oppilaiden kanssa aiheeseen liittyvän kirjoitelman osana luokanopettajaksi opiskelevan Emma Mollbergin pro gradu –tutkielmaa. Gradussa hän tutkii ja vertailee viime vuoden kuudennen luokan ja nyt poikkeusoloissa opiskelleiden kuudennen luokan oppilaiden odotuksia liittyen yläkouluun siirtymiseen. Kirjoitelma kirjoitetaan nimettömänä. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti, ja ne tulevat vain opiskelijan käyttöön. **Jos ette halua, että lapsenne osallistuu tutkimukseen, ilmoittakaa siitä minulle viimeistään torstaina.** Oppilaan suostumusta osallistua tutkimukseen kysytään kirjoitelmalomakkeessa, osallistuminen on luonnollisesti vapaaehtoista. Mikäli teillä on kysyttävää tutkimuksesta, voitte ottaa Emmaan yhteyttä joko sähköpostitse [REDACTED] tai puhelimitse [REDACTED].

Liite 3. Kirjoitelman esimerkkitarina

Hillan matka kohti yläkoulua

Hento kevätaurinko sulattaa menneen talven viimeisiä lumenrippeitä. On huhtikuun alku ja pian 13-vuotiaan Hilla Mikkosen mielessä pyörii enimmäkseen vain tuleva yläkouluun siirtyminen. Muutaman kuukauden päästä alkaa kesäloma ja elokuussa loman jälkeen on aika siirtyä tutusta ja turvallisesta alakoulusta seitsemän kilometrin päässä sijaitsevaan yläkouluun. Yläkouluun kuljetaan linja-autolla ja kuuden vuoden aikaiset alakoulun luokkakaverit hajaantuvat, sillä monet menevät eri yläkouluihin. Hilla ei ole ainoa, jota yläkouluun siirtyminen jännittää. Äidinkielen tunnilla Hillalle selvisi, että viereisessä pulpetissa istuvaa Markoa jännittävät uudet oppiaineet ja jo opiskeltujen oppiaineiden vaikeutuminen. Kaveriporukassa aiheesta keskustellessa oli tullut ilmi, että Ainoa jännitti pidentyvä koulumatka ja linja-autolla kulkeminen, tämä kun ei ollut oikeastaan koskaan joutunut kulkemaan linja-autolla – etenkin yksinään. Noraa puolestaan jännitti se, kohtaaisiko tai näkisikö hän koulukiusaamista uudessa koulussa, sillä vanhassa koulussa kiusaamista ei tapahtunut, vaan kaikki tulivat hyvin toimeen keskenään. Myös Hillaa mietityttivät nämä asiat, mutta eniten hän oli huolissaan siitä, että menettäisi alakouluaikaiset ystävänsä. Yläkouluun, jonne Hillakin siirtyy, tulee oppilaita monista eri alakouluista, joten lähes kaikki uuden luokan oppilaat ovat ennestään tuntemattomia. Toki Hilla myös odotti paljon yläkouluun siirtymiseltä. Hän oli innoissaan muun muassa yläkoulussa alkavista uusista oppiaineista, kuten kotitaloudesta ja tietotekniikasta. Myös monet valinnaiset aineet olivat hänelle mieluisia. Hilla odotti myös näkevänsä uuden koulurakennuksen, sillä hän oli kuullut sen olevan hieno ja moderni. Hillan luokka kävi kerran tutustumassa muutamaan yläkouluun, ja kierroksen aikana yläkoulun opettajalta sai kysellä mieltä painavista asioista. Oma alakoulun opettaja taas ei juurikaan puhunut yläkouluun siirtymisestä, mikä hieman harmitti Hillaa. Onneksi Hilla pystyi kuitenkin juttelemaan koulusiirtymästä ja sen aiheuttamista odotuksista ja tuntemuksista kavereiden ja omien vanhempiensa kanssa.

Liite 4. Kirjoitelmalomake

Hei!

Kirjoita ajatuksistasi liittyen yläkouluun siirtymiseen. Kirjoita tuntemuksistasi ja odotuksistasi vapaasti. Kirjoitelmia käsitellään luottamuksellisesti ja vain minä luen kirjoitelmat. Analysoin kirjoitelmat osana luokanopettajan opintojeni päättötyötä, pro gradu -tutkielmaa. Kirjoitelman kirjoittaminen on vapaaehtoista, ja voit keskeyttää sen milloin vain.

Ystävällisin terveisin

Emma Mollberg, Turun yliopisto

SUOSTUMUS

Nimetöntä kirjoitelmaani saa käyttää aineistona koulusiirtymään liittyvässä tutkimuksessa ☐

Nimetöntä kirjoitelmaani ei saa käyttää aineistona koulusiirtymään liittyvässä tutkimuksessa ☐

SUKUPUOLI Tyttö ☐

Poika ☐

Joku muu ☐

En halua kertoa ☐

Mitä odotat yläkouluun siirtymiseltä?

Jännittävätkö tai mietityttävätkö sinua jotkin asiat siirtymiseen liittyen? Oletko innoissasi tai odotatko jotakin yläkoulussa?

Millä tavoin opettaja tai muu koulun henkilökunta tukee sinua siirtymisessä yläkouluun?

Koetko, että saat riittävästi tukea? Minkälaista tukea haluaisit?

[illegible]